

POLYDORI VERGILII VRBINATIS, DE INVENTORIE RERUM LIBER QVINTVS.

Vnde nostris consuetudo sit festis diebus exornare tempa aulæis variisque arborū frondibus, floribusve, ac in illis offerre cereas imagines, & cereos, item accendere lychnos pensiles, quos lampades vocant, tabellásque ponere, quibus miracula à diuis facta representantur, item exhibere festis diebus conuiua populis, cum quis præsertim sacerdos primam celebrat missam.

Caput 1.

Vperiore volumine quo denique pacto Christiana religio propagata fuerit inter mortales, & de initio sacerdotij apud Hebræos' & Romanos, ac nouissime apud nos,

s

& illud in quo officiorum gradus abiuerit, abunde edo

cuimus. Nunc autem peregrinos ritus ab ethnicis acceptos atque reliqua persequemur, quæ nostri iam suscepti sunt munera. Cū igitur multa ab Hebræis & non pauca ab Romanis cæterisq; ethnicis ad nos instituta manauerint, poscit locus, vt obiter ea perinde memoremus, quæ ab his acceperimus, atque minime conuenit silentio præterire, quæ ab illis simus mutuati, cum præsertim illa ipsa meliora fecerimus, meliorive usui adhibuerimus. Sunt itaque multi ritus propè germani, ex quibus, & hic est. Porrò apud nos, festis diebus tempa & domus nuptiales aulæis exornantur, lauro, hedera aliisque festis frondibus vestiuntur fores, ac vestibula coronatur, spargunturq; floribus. Quæ hercle omnia ipsi gentiles antea seruabant, dicete Vergilio: Nos delubra deum miseri quibus ultimus esset Ille dies, festa veniam fronde per urbem. Et alibi: Et varijs florētia limina fertis. Item Iuuenalis testatur: Postib⁹ & densos per limina nocte corymbos. Lauros quoq; adhiberi solitas causa gaudiorum, & festiuitatis, indicat cū ait, Pone domi lauros, dux in capitolia magnū Certatumq; bouem. Tradit idem Tertullianus. Quid quod Martinus primus Romanus pótifex hæc eadem quæ in canonicis decretis Cau. xx v i.q. v i i. scripta leges, & testatur, & vetat, inquiens, Non licet iniquas obseruationes agere calendarū, & otij vacare, neque lauro aut viriditate arborū cingere domos. Omnis enim hæc obseruatio Paganorū est. Consimiliter ritus offerendi cereas imagines, ab ipsis gentilibus est profectus. Cum enim Pelasgi, teste Dionysio Halic. quem etiam alibi super hac recitauiimus, sedib⁹ pulsi Dodonā peruenissent, ibi accepto responde, quo admoniti sunt, vt Siculorum continentem terram quærerent: In Latium demum post multos errores, venientes in lacu Cantulensi enatam deprehenderunt insulā. Hoc igitur quasi omne suscepito, has sibi prædictas esse sedes didicerunt, pulsiisque inde Siciliensibus incolis, regionē ipsi tenuerunt, decima prædæ secundū responsum, Apol-

POLYDORI VERGILII VRBINATIS, DE INVENTIONIBVS RERVM LIBER QVINTVS.

Unde nostris consuetudo sit festis diebus exornare templa aulaeis variisque arborum frondibus, floribusve, ac in illis offerre cereas imagines, & cereos, item accendere lychnos pensiles, quos lampades vocant, tabellasque ponere, quibus miracula à diuis facta representantur, item exhibere festis diebus conuiua populis, cum quis praesertim sacerdos primam celebrat missam.

Caput I.

Superiore volumine quo denique pacto Christiana religio propagata fuerit inter mortales, & de initio sacerdotij apud Hebraeos & Romanos, ac nouissime apud nos, & illud in quot officiorum gradus abierit, abunde edocimus. Nunc autem peregrinos ritus ab ethnicis accentos atque reliqua persequemur, quae nostri iam suscepti sunt muneres. Cum igitur multa ab Hebraeis & non pauca ab Romanis caeterisque ethnicis ad nos instituta manauerint, poscit locus, vt obiter ea perinde memoremus, quae ab his acceperimus, atque minime conuenit silentio praeterire, quae ab illis simus mutuati, cum praesertim illa ipsa meliora fecerimus, meliorive vsui adhibuerimus. Sunt itaque multi ritus propè germani, ex quibus, & hic est. Porrò apud nos, festis diebus templa & domus nuptiales aulaeis exornantur, lauro, hedera aliisque festis frondibus vestiuntur fores, ac vestibula coronantur, spargunturque floribus. Quae hercle omnia ipsi gentiles antea seruabant, dicete Vergilio: Nos delubra déum miseri quibus vltimus esset Ille dies, festa veniam fronde per urbem. Et alibi: Et varijs florentia limina sertis. Item Iuuenalis testatur: Postibus & densos per limina nocte corymbos. Lauros quoque adhiberi solitas causa gaudiorum, & festiuitatis, indicat cum ait, Pone domi lauros, dux in capitolia magnum Certatumque bouem. Tradit idem Tertullianus. Quid quod Martinus primus Romanus pontifex haec eadem quae in canoniciis decretis Cau. XXVI. q. VII. scripta leges, & testatur, & vetat, inquiens, Non licet iniquas obseruationes agere calendarum, & otij vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim haec obseruatio Paganorum est. Consimiliter ritus offerendi cereas imagines, ab ipsis gentilibus est profectus. Cum enim Pelasgi, teste Dionysio Halic. quem etiam alibi super hac recitauimus, sedibus pulsi. Dodonam peruenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, vt Siculorum continentem terram quaererent: In Latium demum post multos errores, venientes in lacu Cantuliensi enatam deprehenderunt insulam. Hoc igitur quasi omne suscepto, has sibi predictas esse sedes didicerunt, pulsisque inde Siciliensibus incolis, regionem ipsi tenuerunt, decima praedae secundum responsum, Apol-

Oscilla

lini consecrata, erectisque Diti sacello, & Saturno ara, illum humanis
capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabat, propter ora-
culum in quo erat, Et capita inferno, & patri transmittite lumen, Sa-
turni festum (vt quidam volunt) Saturnalia nominantes. Post haec, fe-
runt, Herculem cum Geryonis pecore, per Italiam redeuntem, suasis-
se illorum posteris, vt faustis sacrificijs, infausta mutarent, offerentes
Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata
quasi parua ora, vt pars pro toto foret, & Saturni aras non maestatis vi-
ris, sed accensis cereis excolentes, quia φῶτα non solum virū, sed etiā
lumen significat. Inde ergo inualuit consuetudo, vt Saturnalibus, &
cerei missitarentur, & sigilla, id est, oscilla, arte fictili fingerentur, ac ve-
nalia exponerentur, quae homines pro se, ac suis piaculis Diti & Satur-
no sacrificarent. Haec quodam modo nostra vaticinabantur sacra. Na-
sic & nos eadem ex cera sigillaria, hoc est, imagunculas templis offeri-
mus, & oscilla. Quoties enim pars aliqua corporis læsa fuerit, vtputa
manus, pes, mamilla, statim vouemus deo, & eius sanctis, quib⁹ mox
recuperata sanitatem, illam manum, illum pedem, illam mamillam ex
cera formatam offerimus. Quæ consuetudo sic tenuit hactenus, vt
istiusmodi sigillaria ab hominibus, ad reliqua animalia transferint.
Porrò sic pro boue, sic pro equo, sic pro ove, oscilla templis ponimus.
In qua re quispiam verecunde scrupulosus fortassis dicet se plane ne-
scire, an nos Priscorum religionem potius vel superstitionem æmule-
mur. Hinc etiam consentaneum est fluxisse, quod nos quoque cereos
offerimus, illisque accensis Cœlicolas colimus, sicuti ad Saturni aras
est factitatum. Quod præsertim in festo purificationis virginis obser-
uatur, vt quasi ipsi cerei sint, apud nos loco agni anniculi, columba-
rum, & turturum. Quæ munera Moses constituit, à puerperis lustri-
co die ad templum deferri. At usus pensilium lychnorum, siue (vt
Seruio placet) lychnorū, hoc est lampadum, quas vocat, à lucernis ve-
nisse videtur, quas Moses in tabernaculo accensas seruari instituerat.

Quod verò tabellas in templis affigimus, quibus miracula inscri-
pta sunt, vt ea ad posteros testatoria sint, hoc ex Græcis est, apud
quos teste Strabone libro Geog. V I I mos fuit, in tēplo eius dei qui
auxiliatus esset, & præsertim AEsculapij, quod in ciuitate Epidauro,
insigne extabat, tabellas appēdere, in quibus morbi sanati erāt inscri-
pti. Sic à Romanis mutuo sumptum est, vt & sacerdotes, & laici,
diebus festis conuiuia non ternis aut senis ferculis, sed vicenis (si fieri
possit) suis præbeat amicis. Quin etiā iam ita usu venit, vt nō censear-
tur esse celebritas, nisi sit opiparo comitata cōuiuio. Est & illud ab
eisdem Ethnicis, quod sacerdotes nostri cum primā celebrat missam,
sacerdotes & amicos conuiuio accipiunt, eundemque diem nō minus
religiose quam natalem colunt, ceu bene auspicātes sacerdotalem iu-

lini consecrata, erectisque Diti sacello, & Saturno ara, illum humanis
capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabant, propter au-
culum in quo erat, Et capita inferno, & patri transmittite lumen Sa-
turni festum (vt quidam volunt) Saturnalia nominantes. Posthaec, fe-
runt, Herculem cum Geryonis pecore, per Italiam redeuntem, suasis-
se illorum posteris, vt faustis sacrificijs, infesta mutarent, offerentes
Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata
Oscilla
quasi parua ora, vt pars pro toto foret, & Saturni aras no mactatis vi-
ris, sed accensis cereis excolentes, quia φῶτα non solum virum, sed etiam
lumen significat. Inde ergo inualuit consuetudo, vt Saturnalibus, &
cerei missitarentur, & sigilla, id est, oscilla, arte fictili fingerentur, ac ve-
nalia exponerentur, quae homines pro se, ac suis piaculis Diti & Satur-
no sacrificarent. Haec quodam modo nostra vaticinabantur sacra. Nam
sic & nos eadem ex cera sigillaria, hoc est, imagunculas templis offeri-
mus, & oscilla. Quoties enim pars aliqua corporis laesa fuerit, vtputa
manus, pes, mamilla, statim vouemus deo, & eius sanctis, quibus mox
recuperata sanitate, illam manum, illum pedem, illam mamillam ex
cera formatam offerimus. Quae consuetudo sic tenuit hactenus, vt
istiusmodi sigillaria ab hominibus, ad reliqua animalia transierint.
Porrò sic pro boue, sic pro equo, sic pro ove, oscilla templis ponimus.
In qua re quispiam verecunde scrupulosus fortassis dicet se planè ne-
scire, an nos Priscorum religionem potius vel superstitionem aemule-
mur. Hinc etiam consentaneum est fluxisse, quod nos quoque cereos
offerimus, illisque accensis Coelicolas colimus, sicuti ad Saturni aras
est factitatum. Quod praesertim in festo purificationis virginis obser-
uatur, vt quasi ipsi cerei sint, apud nos loco agni anniculi, columba-
rum, & turturum. Quae munera Moses constituit, à puerperis lustri-
co die ad templum deferri. At vsus pensilium lychnorum, siue (vt
Seruio placet) lychnorum, hoc est lampadum, quas vocant, à lucernis ve-
nis videtur, quas Moses in tabernaculo accensas seruari instituerat.
Quod verò tabellas in templis affigimus, quibus miracula inscri-
pta sunt, vt ea ad posteros testatiora sint, hoc ex Graecis est, apud
quos teste Strabone libro Geog. VIII mos fuit, in templo eius dei qui
auxiliatus esset, & praesertim AEsculapij, quod in ciuitate Epidauro,
insigne extabat, tabellas appendere, in quibus morbi sanati erant inscri-
pti. Sic à Romanis mutuo sumptum est, vt & sacerdotes, & laici,
diebus festis conuiua non ternis aut senis ferculis, sed vicenis (si fieri
possit) suis praebeant amicis. Quin etiam iam ita vsu venit, vt non censea-
tur esse celebritas, nisi sit opiparo comitata conuiuio. Est & illud ab
eisdem Ethnicis, quòd sacerdotes nostri cum primam celebrant missam,
sacerdotes & amicos conuiuio accipiunt, eundemque diem non minus
religiose quàm natalem colunt, ceu bene auspicantes sacerdotalem in-

troitum. Et id quidem non immerito, quoniam ex illo vita tantum, ex hoc verò, vita sancta producitur. Ita apud Gētiles, idem dies quo quis sacris initabatur, natalis sacrorum appellabatur, religiosōque ientaculo celebrabatur. Vtrūque Apuleius lib. Asini x i testificatur inquiens: Ex hinc festissimum celebraui natalem sacrorum, & suaves epulæ, & faceta cōuiuia, dies etiam tertius pari ceremoniarum ritu celebratus, & ientaculum religiosum.

Vnde apud nostros, moris sit, spargere pecuniam in populū, dare epulum, dare calendis Ianuarijs strenam, ducere per vicos choreas, cantorūmq̄ choros, ædere spectacula, exire calend. Maij in agros, inde reportare ramos arborum virides, & eos ante fores ponere, currere cal. Martijs per agros, cum faculis accensis, & per dominica natalitia, seruum quempiam facere dominū, ac ante initū quodragesimē induere personas, & sic personatos homines agere scuras, & lymphaticis sūmiles passim lasciuire, atque sese fartim ad vomitum saturare.

Caput 11.

Rætorea, quæ proxime retulimus, ex eodem ethnicorū luxus p̄ riæ fonte manauit, ut cum coronantur summus pontifex, Imperator, & Rex aliive principes aliquo insigni honestātur honore, moris sit, spargere in populū non vestes, non vnguenta, id quod Romani Imperatores factitasse in superiori capite ostēdimus, sed nūmos argēteos, vel aureos, quo sic futuræ liberalitatis signū ab inita statim dignitate, appareat. Solent simul epulū, hoc est, publicū conuiuiū ciuib⁹ & præsertim in nuptijs, exhibere. Quod veteres præcipue Romanī siue in triūphis, siue in ludis, siue in funere ad sepulchrū, pro hæreditatū facultatibus facere cōsueuerāt. Iuue. Vnde epulū possis cētū dare Pythagoreis. & Trāquillus idem passim attestatur. Est haud dubio procul & ab eisdē vſus dādi strenā, id est, munus, quod in principio anni boni ominis gratia datur. Quādo idem Trāquil. refert equites Romanos solitos fuisse quotannis strenā Augusto Cæsari in Capitolio etiā absenti cal. Ianuarijs cōferre, quod hodie etiānum apud nos vbiq̄ seruatur, diuerso tamē modo. Itali enim summates viri dāt infimatibus. In Anglia verò inferiores deferūt strenā superioribus, & Regi cūcti proceres, qui tamē dātibus aliquid cōtra redonāt, quo liberalitas, ceu boni ominis nūtia mutuo cōmunicetur. Imitamur & nauiter ipsos priscos in psallēdo, saltandōve. Quippe illi in statuis ferijs fastitabāt, testificāte Vergilio, ac dicēte: Pars pedibus plaudūt choreas, & carmina dicūt. Idem: Immemores nostri festas duxere choreas. Sed & hæc omnia Zacharias Pontifex simul testatur, simul prohibet inquietū: Si quis calen. Ianuarij ritu paganorū, colere, vel aliquid plus noui facere propter nouum annū, aut mēses, cū lampadibus, vel epulas

troitum. Et id quidem non immerito, quoniam ex illo vita tantum, ex hoc verò, vita sancta producitur. Ita apud Gentiles, idem dies quo quis sacris initiabatur, natalis sacrorum appellabatur, religiosoque ientaculo celebrabatur. Vtrumque Apuleius lib. Asini XI testificatur inquiens: Ex hinc hinc festissimum celebraui natalem sacrorum, & suaues epulæ, & faceta conuiuia, dies etiam tertius pari ceremoniarum ritu celebratus, & ientaculum religiosum.

Unde apud nostros, moris sit, spargere pecuniam in populum, dare epulum, dare calendis lanuarijs strenam, ducere per vicos choreas, cantorumque choros, aedere spectacula, exire calend. Maij in agros, inde reportare ramos arborum virides, & eos ante fores ponere, currere cal. Martijs per agros, cum faculis accensis, & per dominica natalitia, seruum quempiam facere dominum, ac ante initium quadragesimae induere personas, & sic personatos homines agere scuras, & lymphaticis similes passim lasciuire, atque sese fartim ad vomitum saturare.

Caput II.

Praeterea, quae proxime retulimus, ex eodem ethnicorum luxuriae fonte manauit, vt cum coronantur summus pontifex, Imperator, & Rex aliive principes aliquo insigni honestantur honore, moris sit, spargere in populum non vestes, non vnguenta, id quod Romani Imperatores factitasse in superiori capite ostendimus, sed numeros argenteos, vel aureos, quo sic futurae liberalitatis signum ab initia statim dignitate, appareat. Solent simul epulum, hoc est, publicum conuiuium ciuibus & praesertim in nuptijs, exhibere. Quod veteres praecipue Romanii siue in triumphis, siue in ludis, siue in funere ad sepulchrum, pro haereditatum facultatibus facere consueuerant. Iuue. Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis. & Tranquillus idem passim attestatur. Est haud dubio procul & ab eisdem vsus dandi strenam, id est, munus, quod in principio anni boni ominis gratia datur. Quando idem Tranquil. refert equites Romanos solitos fuisse quotannis strenam Augusto Caesari in Capitolio etiam absenti cal. Ianuarijs conferre, quod hodie etiamnum apud nos vbique seruatur, diuerso tamen modo. Itali enim summates viri dant infinitibus. In Anglia verò inferiores deferunt strenam superioribus, & Regi cuncti proceres, qui tamen dantibus aliquid contra redonant, quo liberalitas, ceu boni ominis nuntia mutuo communicetur. Imitamur & nauiter ipsos priscos in psallendo, saltandove. Quippe illi in statuis ferijs factitabant, testificante Vergilio, ac dicente: Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt. Idem: Immemores nostri festas duxere choreas. Sed & haec omnia Zacharias Pontifex simul testatur, simul prohibet inquiens: Si quis calen. Ianuarij ritu paganorum, colere, vel aliquid plus non facere propter nouum annum, aut menses, cum lampadibus, vel epulas

in domibus præparare, & per vicos & plateas, cantatores & choreas
ducere præsumpsit, anathema sit. Scriptum leges hoc placitū in des-
cretis cano. Cau. quam supra in consimilem rem adduximus. Verum
quām belle seruetur, ex eo licet existimare, quod nūc nulla alia de cau-
sa sit gravior festus dies iuuētuti, quām vt otium sit ad choreas ducē-
das. Et id cum primis apud Italos. Solemus insuper more Gentil-
ium spectacula ædere populo, vtputa ludos, venationes, palæstras, cur-
sus hastarum, equorumque, ad metā ē carceribus, recitare comoedias.
Item in templis vitas diuorum ac martyria repræsentare, in quibus vt
cunctis par sit voluptas, qui recitant, vernaculum lingue idioma tan-
tum usurpant. Sic olim apud Romanos in primis, in theatris poetarō
recitabātur poemata. In amphitheatris bestiarum, gladiatoriū me lus-
dicra fiebant, variique per urbem ludi celerabantur, quibus plebs
oblectaretur. Est item consuetudinis, vt iuuentus promiscui sexus
lætabūda cal. Maij exeat in agros, & cantillans inde virides reportet
arborum ramos, eosque ante domorum fores ponat, & denique vnuſ
quisque eo die aliquid viridis ramusculi vel herbæ ferat: quod non fe-
cisse poena est, præsertim apud Italos, vt madefiat. Hæc vel à Roma-
nis mutuo sumpta videntur, apud quos, sic Flora cunctorū fructuum
dea mense Maio, lasciue colebatur, sicut supra diximus. vel ab Athe-
niensibus sunt, quod illi infamè, templo Delphico, ἐρεσιώνη, id est,
iresionem ponebant, hoc est, ramū oliuæ siue lauri plenum varijs fru-
ctibus. Autor Herodotus. Sic nos tunc eo anni tempore viridante om-
nia, quasi per hūc modum, fructuum vbertatem ominamur, ac bene
precamur. Item in Vmbria præsertim insigni regione Italæ, vnde
nos oriundi sumus, consuetudo est, vt quotannis ea nocte quæ primū
diem mensis Martij præcedit, crebros passim faciant ignes, & pueri fa-
cibus, quæ ex arundinibus iam aridis plurimum fiunt, accensis, per ar-
ua currant, ceu precates fructuum vbertatem, tum terra iam foetum
parturiente. Quod acceptum dixerim ab ipsis quoque Romanis, qui
quasi per manus talia nobis sacra seu celebritates vel obseruationes
tradiderunt. Illi enim (vt antea ostendimus) Ceralia festa, Cereri sacra
colentes cum facibus noctu currebant, quod Ceres ipsa gerendis fru-
ctibus (prout Ciceroni placet, & nos alibi docuimus) quasi Geres no-
minata sit. Et est illud ab iisdem ad posteros profectum, quod nūc
per dominica natalitia, nostri serui, id est ministri libertatem in domi-
nos retinent, atque vnuſ eorum dominus creatur, cui cuncti familiae
res simul lasciuētes pareant, vna cum ipsis dominis, hoc est patribus
familias. Siquidem hanc libertatem serui apud Romanos vti in Iusti-
ni Epithomate extat) Saturnalibus habebant. Institutū hoc apud An-
glos præcipue custoditur. Sed aliud fuit olim apud gentes seruorū
nomen, quod bellorum leges attulerant, vbi capti essent. Nos autem

DE INVENT. RERVM

in domibus praeparare, & per vicos & plateas, cantatores & choreas ducere praesumpserit, anathema sit. Scriptum leges hoc placito in decretis cano. Cau. quam supra in consimilem rem adduximus. Verum quām belle seruetur, ex eo licet existimare, quòd nunc nulla alia de causa sit gratior festus dies iuuentuti, quām vt otium sit ad choreas ducendas. Et id cum primis apud Italos. Solemus insuper more Gentilium spectacula aedere populo, vtputa ludos, venationes, palaestras cursus hastarum, equorumque, ad metam è carceribus, recitare comoedias. Item in templis vitas diuorum ac martyria repraesentare, in quibus ut cunctis par sit voluptas, qui recitant, vernaculum linguae idioma tantum vsurpant. Sic olim apud Romanos in primis, in theatris poetarum recitabantur poemata. In amphitheatris bestiarum, gladiatorumve ludicra fiebant, variique per vibem ludi celerabantur, quibus plebe oblectaretur. Est item consuetudinis, vt iuuentus promiscui sexus laetabunda cal. Maij exeat in agros, & cantillans inde virides reportet arborum ramos, eosque ante domorum fores ponat, & denique vnuquisque eo die aliquid viridis ramusculi vel herbae ferat: quod non fecisse poena est, praesertim apud Italos, vt madefiat. Haec vel à Romanis mutuo sumpta videntur, apud quos, sic Flora cunctorum fructuum dea mense Maio, lasciue colebatur, sicut supra diximus. vel ab Atheniensibus sunt, quod illi infamè, templo Delphico, ἐιρεοῖσθνημ, id est, iresionem ponebant, hoc est, ramum oliuae siue lauri plenum varijs fructibus. Autor Herodotus. Sic nos tunc eo anni tempore viridante omnia, quasi per hunc modum, fructuum vbertatem ominamur, ac bene precamur. Item in Vmbria praesertim insigni regione Italiae, vnde nos oriundi sumus, consuetudo est, vt quotannis ea nocte quae primum diem mensis Martij praecedit, crebros passim faciant ignes, & pueri facibus, quae ex arundinibus iam aridis plurimum fiunt, accensis, per auram currant, ceu precantes fructuum vbertatem, tum terra iam foetum parturiente. Quod acceptum dixerim ab ipsis quoque Romanis, qui quasi per manus talia nobis sacra seu celebritates vel obseruationes tradiderunt. Illi enim (vt antea ostendimus) Ceralia festa, Cereri sacia colentes cum facibus noctu currebant, quòd Ceres ipsa gerendis fructibus (prout Ciceroni placet, & nos alibi docuimus) quasi Geres nominata sit. Et est illud ab ijsdem ad posteros profectum, quòd nunc per dominica natalitia, nostri serui, id est ministri libertatem in dominoz retinent, atque vnu eorum dominus creatur, cui cuncti familiares simul lasciuentes pareant, vna cum ipsis dominis, hoc est patribus-familias. Siquidem hanc libertatem serui apud Romanos vti in Iustini Epithomate extat) Saturnalibus habebant. Institutum hoc apud Angelos praecipue custoditur. Sed aliud fuit olim apud gentes seruorum nomen, quod bellorum leges attulerant, vbi capti essent. Nos autem

Nos autem dei benignitate, ac prouidētia liberi ferē omnes ac fratres in C H R I S T O vniūsque ciuitatis dei ciues sumus, ac propterea quos habemus domī ministros, serui appellādi nō sunt, nedū habēdi, quod permulti impudēter faciūt. Atq; hoc libertatis munus, vni Christianę religioni dūntaxat debemus. Post hunc, alius paris prop̄ lasciuiae ludus ad nos trāsit. Nam vt illi in Quinquatrijs minoribus & Megalensibus, personati per vrbem, ludēdo īcedebāt, ita nostri morem īnduendi personas nō vno vel altero die, nec sacrorū causa, sed turpi īnsaniendi studio, duos cōtinuos mēses ante quadragesimæ initium, īndecoriter seruant, sub quibus inueterata iam lasciuendi licentia, miseria flagitiōrum cotidie perpetrant. Atqui & illud impune faciūt, perinde quasi eo modo cuique liceat esse scelerato, nihilve maleficij credatur committi, si vera hominis facies nō videatur, perinde ac nō pateamus etiam deo, quem nemo ambigit, fandi atque nefandi iustum esse iudicē, qui & improbos poena, & probos præmio semper afficiat. Vna omnium prouinciarum Anglia eiusmodi personatas belluas hactenus non vidit, nec quidem vult videre, quādō apud Anglos, in re hac præalijs certe sapientiores, delitamentū istud lege vetitum est. Et quia sub idem tempus, illud iejunium quadraginta sex dierum nobis annuer sarium indicitur, ideo quotannis cuncti vbiique gentiū in nostro Chri stiano orbe studiosius solito ganeatis vescuntur cibis, & non parū multi quibus præcipua ventris cura est, ad vomitum saturantur, quasi explēturi futuram esuritionem, cum tamen eorum etiam gulosa postmodū futura sit abstinentia. Quippe quamuis ab esu panis & carnium tem perent, bellarijs se farciunt, & azymum panem pro fermentato deuorantes, de ieunio gloriantur. Sic peccata vndique consarcinant, ne aduentante Paschate, vacui aut fruſtra ad suos sacerdotes adeant, à quibus per confessionem maleficiorum onere leuandi sunt. Et hēc omnia ex Romanorum bacchanalibus ad nos fluxisse dixerim.

Vnde fluxerit mos vngēdi sacerdotes, & Reges, & de vnciōe C H R I S T I, & ex qua materia Chrisma primitus fieret apud Hebræos, & vnde natum, quod baptizati confirmantur, id est, ab episcopis Chrismate illiniuntur, & morbo periculoſe laborantes vngūtūr,

C A P V T IIII.

Vm Moses tabernaculum ædificaret, fuit illi à deo præceptū Exod. 30. c
c ut sacrum conficeret vnguentum, quo ipsum opus vnā cum 37. d.
vasis, ac simul sacerdotes, & reges perungī possent, qui vocarentur ad sacerdotium vel regnum. Quo factō, vsus inde obtinuit, ut quemadmodum olim Romanis imperatoribus indumentum purpure insigne fuit regiæ dignitatis assumptæ, sit Hebræis vnciō sacri vnguenti nomē ac potestatem regiam conferret. Autor Lactant. Vnde

Nos autem dei benignitate, ac prouidentia liberi ferè omnes ac fratres in CHRISTO vniusque ciuitatis dei ciues sumus, ac propterea quos habemus domi ministros, serui appellandi non sunt, nedum habendi, quod permulti impudenter faciunt. Atque hoc libertatis munus, vni Christianae religioni duntaxat debemus. Post hunc, alius paris propè lasciviae ludus ad nos transit. Nam vt illi in Quinquatrijs minoribus & Megalensibus, personati per vrbum, ludendo incedebant, ita nostri morem induendi personas no vno vel altero die, nec sacrorum causa, sed turpi insaniendi studio, duos continuos menses ante quadragesimae initium, indecoriter seruant, sub quibus inueterata iam lasciuendi licentia, milia flagitiorum cotidie perpetrant. Atqui & illud impune faciunt, perinde quasi eo modo cuique liceat esse scelerato, nihilve maleficij credatur committi, si vera hominis facies non videatur, perinde ac non pateamus etiam deo, quem nemo ambigit, fandi atque nefandi iustum esse iudice, qui & improbos poena, & probos praemio semper afficiat. Vna omnium prouinciarum Anglia eiusmodi personatas belluas hactenus non vidit, nec quidem vult videre, quando apud Anglos, in re hac praelitis certe sapientiores, deliramentum istud lege vetitum est. Et quia sub idem tempus, illud ieunium quadraginta sex dierum nobis anniuer sarium indicitur, ideo quotannis cuncti vbique gentium in nostro Christiano orbe studiosius solito ganeatis vescuntur cibis, & non parum multi quibus praecipua ventris cura est, ad vomitum saturantur, quasi explenturi futuram esuritionem, cum tamen eorum etiam gulosa postmodum futura sit abstinentia. Quippe quamuis ab esu panis & carnium temperent, bellarijs se farciunt, & azymum panem pro fermentato deuorantes, de ieunio gloriantur. Sic peccata vnde consarcinant, ne aduentante Paschate, vacui aut frustra ad suos sacerdotes adeant, à quibus per confessionem maleficiarum onere leuandi sunt. Et haec omnia ex Romanorum bacchanalibus ad nos fluxisse dixerim.

Vnde fluxerit mos vngendi sacerdotes, & Reges, & de vnctione CHRISTI, & ex qua materia Chrisma primitus fieret apud Hebraeos, & vnde natum, quod baptizati confirmantur, id est, ab episcopis Chrismate illiniuntur, & morbo periculose laborantes vnguntur,

CAPVT III

Cum Moses tabernaculum aedificaret, fuit illi à deo praeceptum vt sacrum conficeret vnguentum, quo ipsum opus vna cum vasis, ac simul sacerdotes, & reges perungi possent, qui vocarentur ad sacerdotium vel regnum. Quo facto, vsus inde obtinuit, vt quemadmodum olim Romanis imperatoribus indumentum purpure insigne fuit regiae dignitatis assumpta, sit Hebraeis vncio sacri vnguenti nomen ac potestatem regiam conferret. Autor Lactant. Vnde

Exod.30.c

37.d

- I. Regum 10.2** teste Rabano, Aaron, & filij eius primitus à Moše, postea Saul pri-
mus Hebræorū rex à Samuele propheta vñcti sunt, dicente Iosepho
lib. Antiq. sexto: Dúmque Saul puerum præmisisset, sumens prophe-
ta (de Samuele loquitur) vas olei, super iuuenis caput effudit, eumque
complexus ait: Esto tu rex constitutus à deo &c. Ita mos inoleuit, vt
hoc deinde modo tam reges quām sacerdotes consecrarentur, quibus
propterea summa ab omnibus habebatur reuerentia, ceu proximiori-
bus deo, dicente domino Psal. C I I I, Nolite tangere Christos meos,
& in prophetis meis nolite malignari. Vocat Christos perunctos, hoc
est reges, & sacerdotes. Petrus itidem hac de causa ad sacerdotes in-
quit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, po-
pulus qui in lucrum accessit. Docet & Cyprianus huius rei mysteriam,
inquiens: Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur, & reges, & ipsi
altarium lapides delibuti. Spiritualem intelligi volebant sacris myste-
riis inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluentibus & humidis quibus-
libet superfertur, ita excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis secun-
dum formam Dei & C H R I S T I, sub se omnia continens regimen &
munimen tam actiuae quām contemplatiue vitæ obtinet. & reliqua.
Manauit & ad posteros huiusmodi regum atque sacerdotum conse-
crationis ratio, qui nūc apud nos, similiter sacro perungūtur Christo-
te, & si longe alijs ceremonijs, prout ab ecclesia iam statutum est. Sic
Christiani omnes cum baptizantur, sic ædes cum sacrantur, vna cum
calicibus, Christmate liniuntur. Quod primitus diuus Syluester papa,
teste Innocētio eius nominis tertio, in epistolis decretalibus fieri præ-
scripsit. Sed iā ad C H R I S T I vñctionē veniamus. Solet à studio-
sis quæri, quonam pacto I E S V S fuerit vñctus, & à quo. Quam sanè
rem cum Euseb. in historia non minus verè quām docte explicat, id
circo placuit eius verba ponere, vt rei plus fidei esset, quæ hæc sunt:
ps. 44.a Qualiter C H R I S T V S effectus sit, Dauid testatur dicens: Dilexisti iu-
stitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus deus tuus oleo
lætitiae, præparticipibus tuis. Sic indicat, quòd vñctus sit deus à deo,
nō oleo cōmuni, sed oleo lætitiae, nec sicut participes sui, id est illi, qui
in imagine præcesserāt, sed præ participibus suis. Per oleū verò lætitiae
in sacris literis, mystico sensu spiritus sanctus designatur. Sed de pon-
tificatu eius, idem Dauid alio in loco tale aliquid arcannis designat elo-
quijs, tanquam ex persona patris de filio pronuntiantis. De ventre, ins-
quit, ante luciferū, genui te. Iurauit dominus, & non pœnitabit eum,
ps. 109. tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. Hic au-
Gen. 14.d tem Melchisedec sacerdos fuisse dei summi refertur, sed quia non oleo
communi perunctus, neque ex successione generis suscepit sacerdo-
tium, sicut apud Hebræos mos erat, ideo secundum ordinem eius, sa-
cerdos futurus dicitur C H R I S T V S, qui non olei liquore, sed virtute

DE INVENT. RERVM

teste Rabano, Aaron, & filij eius primitus à Mose, postea Saul primus Hebraorum rex à Samuele propheta vncti sunt, dicente Iosepho lib. Antiq.sexto: Dumque Saul puerum pramisisset, sumens prophe ta(de Samuele loquitur) vas olei, super iuuenis caput effudit eumque complexus ait:Esto tu rex constitutus à deo &c. Ita mos inoleuit, vt hoc deinde modo tam reges quām sacerdotes consecrarentur, quibus propterea summa ab omnibus habebatur reuerentia, ceu proximioribus deo, dicente domino Psal. CIII, Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Vocat Christos perunctos, hoc est reges, & sacerdotes. Petrus itidem hac de causa ad sacerdotes inquit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus qui in lucrum accessit. Docet & Cyprianus huius rei mysterium, inquiens: Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur, & reges, & ipsi altarium lapides delibuti. Spiritualem intelligi volebant sacris myste rijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluentibus & humidis quibus libet superfertur, ita excellentia sacerdotalis & regiae dignitatis secundum formam Dei & CHRISTI, sub se omnia continens regimen & munimen tam actiuae quām contemplatiuae vitae obtinet. & reliqua. Manauit & ad posteros huiusmodi regum atque sacerdotum consecrationis ratio, qui nunc apud nos, similiter sacro perunguntur Chrismate, & si longe alijs ceremonijs, prout ab ecclesia iam statutum est. Sic Christiani omnes cum baptizantur, sic aedes cum sacrantur, vnā cum calicibus, Chrismate liniuntur. Quod primitus diuus Sylvester papa, teste Innocentio eius nominis tertio, in epistolis decretalibus fieri prescrispsit. Sed iam ad CHRISTI vunctionem veniamus. Solet à studiosis quaeri, quonam pacto IESVS fuerit vncctus, & à quo. Quam sane rem cum Euseb. in historia non minus verè quām docte explicat, idcirco placuit eius verba ponere, vt rei plus fidei esset, quae haec sunt: Qualiter CHRISTVS effectus sit, Dauid testatur dicens: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus deus tuus oleo laetitiae, praeparticipibus tuis. Sic indicat, quòd vncctus sit deus à deo non oleo communi, sed oleo laetitiae, nec sicut participes sui, id est illi, qui in imagine praecesserant, sed prea participibus suis. Per oleum verò laetitia in sacris literis, mystico sensu spiritus sanctus designatur. Sed de pontificatu eius, idem Dauid alio in loco tale aliquid arcanis designat elo quijs, tanquam ex persona patris de filio pronuntiantis. De ventre, inquit, ante luciferum, genui te. Iurauit dominus, & non poenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedec. Hic autem Melchisedec sacerdos fuisse dei summi refertur, sed quia non oleo communi perunctus, neque ex successione generis suscepit sacerdotium, sicut apud Hebraeos mos erat, ideo secundum ordinem eius, sacerdos futurus dicitur CHRISTVS, qui non olei liquore, sed virtute

I Regum

10.2

I Petri 2

ps. 44. a

ps. 109.

Gen. 14. d

fa

eccl^{is} spiritus cōsecretur. H^c Eusebius. Diuus quoq^b Hieronymus differens locum Psalmi: Nolite tangere Christos meos, quem supra ci- tauimus, de eadem re perbelle docet, inquiens: Erubescant ergo Iu- dæi, qui dicunt: Quoniam si non aliquis vngatur regali vnguento, non potest C H R I S T V S vocari. Hoc enim dicunt, quoniam dominus noster non est C H R I S T V S, quia non est vncius vnguento regali. Ec- ce ante legem patriarchæ non vncii regali vnguento Christi dicun- tur. Christi autem sunt, qui sp̄itu sancto vnguntur. Ergo & domi- nus noster iuste vocatur C H R I S T V S. & reliqua. Origenes itidem late refert de hac C H R I S T I vunctione in Homil. xii. super Leuiti- cū. Iā liquido constat, quod exponere polliciti sumus. Chrisma ve- rò Græca vox est, & idem latine sonat, atque vncio. Fiebat autem ex myrra electa, ireo, cinnamomo, & calamis, qui teste Plin. in Arabia, India, & Syria, odorati nascuntur, quæ simul contusa oliuarum oleo miscebantur, sic vnguentum suauissimum conficiebatur, quo Moses ipsos sacerdotes & tabernaculum illiniēs purificauit. Autor Iosephus lib. iii. Antiq. At nostri ex oleo & opobalsamo, quod est (vt idem Pli- nius lib. xii. tradit) balsami arbusculæ succus, chrisma faciunt, quod Fabia. Pont. decretum tulit, vt quotannis renouaretur, in coena domi ni, vetus combureretur. Quidam qui de his rebus minus scite scribūt, hunc errorem non animaduertūt, arbitrantes balsamum succum es- se, non arborem, quod omnibus odoribus præfertur, vni terrarum Iu- dææ concessum. Lignum verò balsami xylobalsamum nuncupatur.

Quod autem episcopi baptizatos postmodū chrismate inungunt, id Clementis primi institutū est, qui iusserat infantes à baptismi sta- tim lauachro confirmatum iri, ratus non esse perfectum Christianum, qui illud sacramentum per incuriam, non inuitus prætermisisset. Et hoc ea ratione, autore Rabano, fit, vt in eos per impositionem manus pontificis, sp̄itus sanctus infundatur vberius, quod ab Apostolis fie- ri coepit, non uno in loco in actis testatur Luc. Sic quoq^b ab iis- dem usus vngendi periculose laborantes manauit, dicente euangelis- ta Marco, cum de discipulis loquitur: Egressi prædicabant, vt pœni- tentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & vngebant oleo mul- tots ægros, & sanabant. Hinc igitur appet natum, quod hodie oleo non admisto opobalsamo animæ ex morbo agentes vnguntur. Cuius rei meminit & Iacobus Apostolus, in epistola sua, Vnde quidam ma- lunt illum morem vngendi ægrotos manasse. Ea ratione postmodum Felix quartus mandauit, vt morientes vngerentur.

ps.104.b

Chrisma.

Exo.40.b

Mar.6.c

Iaco.5.c

coelestis spiritus consecretur. Haec Eusebius. Diuus quoque Hieronymus disserens locum Psalmi: Nolite tangere Christos meos, quem supra citauimus, de eadem re perbelle docet, inquiens: Erubescant ergo Iudaei, qui dicunt: Quoniam si non aliquis vngatur regali vnguento, non potest CHRISTVS vocari. Hoc enim dicunt, quoniam dominus noster non est CHRISTVS, quia non est vncus vnguento regali. Ecce ante legem patriarchae non vnci regali vnguento Christi dicuntur. Christi autem sunt, qui spiritu sancto vnguntur. Ergo & dominus noster iuste vocatur CHRISTVS. & reliqua. Origenes itidem late refert de hac CHRISTI vunctione in Homil. XII. super Leuiticum. Iam liquido constat, quod exponere polliciti sumus. Chrisma vero Graeca vox est, & idem latine sonat, atque vncio. Fiebat autem ex myrtha electa, ireo, cinnamomo, & calamis, qui teste Plin. in Arabia, India, & Syria, odorati nascuntur, quae simul contusa oliuarum oleo miscebantur, sic vnguentum suauissimum conficiebatur, quo Moses ipsos sacerdotes & tabernaculum illiniens purificauit. Autor Iosephus lib. III. Antiqu. At nostri ex oleo & opobalsamo, quod est (vt idem Plinius lib. XII. tradit) balsami arbusculae succus, chrisma faciunt, quod Fabia. Pont. decretum tulit, vt quotannis renouaretur, in coena domini, vetus combureretur. Quidam qui de his rebus minus scite scribunt, hunc errorem non animaduertunt, arbitrantes balsamum succum esse, non arborem, quod omnibus odoribus praefertur, vni terrarum Iudaeae concessum. Lignum vero balsami xylobalsamum nuncupatur. Quod autem episcopi baptizatos postmodum chrismate inungunt, id Clementis primi institutum est, qui iusserat infantes a baptismi statim lauachro confirmatum iri, ratus non esse perfectum Christianum qui illud sacramentum per incuriam, non inuitus praetermisisset. Et hoc ea ratione, autore Rabano, fit, vt in eos per impositionem manus pontificis, spiritus sanctus infundatur vberius, quod ab Apostolis fieri coeptum, non vno in loco in actis testatur Luc. Sic quoque ab ijsdem vsus vngendi periculose laborantes manauit, dicente euangeli sta Marco, cum de discipulis loquitur: Egressi praedicabant, vt poenitentiam agerent, & daemonia multa ejiciebant, & vngebant oleo multis aegros, & sanabant. Hinc igitur appetat natum, quod hodie oleo non admisto opobalsamo animae ex morbo agentes vnguntur. Cuius rei meminit & Iacobus Apostolus, in epistola sua, Vnde quidam malunt illum morem vngendi aegrotos manasse. Ea ratione postmodum Felix quartus mandauit, vt morientes vngerentur.

pris 104,6

Chrisma

Exo 40,6

Mar 6,c

Iaco 5,c

De initio connubij Sacerdotū, apud Hebræos, & qua ratione nostri illud diu cōtraxissent, ac postremo orientalibus quomodo permisum, occidentalibus vero sacerdotibus quando ademptum fuerit.

Caput

111.

Oscit locus, vt antequam ad alia transeamus, aliquid obiter

p de initio connubij sacerdotalis speciatim dicamus. Itaque Hebræis studium in primis fuit, propagare successionem generis, quo fortassis orbis qui post diluuiū, habitatoribus vacuus erat, oppleretur hominibus. Mansit & ea cura posteris, quamobrem (vt ait Augustinus de bono coniugij) fas eis erat, plures habere vxores. Arguit idem, quod eorum legum lator Moses omnibus æque coniugium concessit, ipsis etiam sacerdotibus, ne naturali mulierum coniunctione priuati ad illicita temere prolaberentur. Propterea si qua mulier non genuisset, probro habebatur. Quod Anna Helcanæ vxor dolens (sicut in liminari pagina primi Regnorū libri legitur) voluit domino Samueli filium, priusquam conciperet. Sed ad Mosen redeo, Is autore Iosepho, constituit, vt sacerdotes vxores ducerent, etiam viduas, quæ neque captiuæ, neque ancillæ néue quibusvis de causis repudiatae à prioribus viris essent. Summo verò pontifici voluit virginem nuptiari. Et hæc apud Hebræos matrimonij etiam sacerdotalis ratio fuit,

Leuit.21.c **M**att.19.a quā ab omnibus custodiri oportere saluator noster docet dicens: Scriptum est, propter hoc, relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Nostris autem sacerdotibus Apostolus in primis Paulus (quia deus vti Cyprianus ait continentiam suadet, non iubet) modum contrahēdi connubij præscripsit, ita ad Timotheum scribēs:

I. Timotheo.3.a Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, viusvxoris maritū. Et paulo inferius: Diaconi sint viusvxoris mariti. Sic cōplexus est omnes sacris initiatos ordinibus. Quod episcopis est cōcessum, illud ipsū & presbiteris datum, quandoquidem ex testimonio Hieronymi alibi diximus, olim episcopis vocitari presbiteros. De subdiaconis siletur, quorum tunc ordo haud sacer erat. Item Syluester primus, teste Platinæ, gradus in ordinibus ecclesiasticis constituit, vt unusquisque vnotantum ordine contentus esset, & vius solū vxoris vir. Est operè precium audire quosdam ex nostris theologis superstitione verecundos detorquere hunc locum ad rem familiarem moderandam, affirmantes per hæc, Apostolum docere episcopum non debere, nisi vnum habere episcopatum, & presbyterum itidē vnum sacerdotiū possidere. Super qua re Hieronymus ad Oceanum, & ita differt, Quidam coacte interpretantur vxores pro ecclesijs, viros pro episcopis, debere accipi. Et hoc in Nicena quoque synodo à patribus esse decretum ne de alia in aliam ecclesiam episcopus transferatur, ne virginali pauperculae so-

DE INVENT. RERVM

De initio connubij Sacerdotum, apud Hebraeos, & qua ratione nostri illud diu contraxissent, ac postremo orientalibus quomodo permisum, occidentalibus vero sacerdotibus quando ademptum fuerit.

Caput IIII.

Poscit locus, vt antequam ad alia transeamus, aliquid obiter de initio connubij sacerdotalis speciatim dicamus. Itaque Hebraeis studium in primis fuit, propagare successionem generis, quo fortassis orbis qui post diluuium, habitatoribus vacuus erat oppleretur hominibus. Mansit & ea cura posteris, quamobrem (vt ait Augustinus de bono coniugij) fas eis erat, plures habere vxores. Arguit idem, quod eorum legum lator Moses omnibus aequa coniugium concessit, ipsis etiam sacerdotibus, ne naturali mulierum coniunctione priuati ad illicita temere prolaberentur. Propterea si qua mulier non genuisset, probro habebatur. Quod Anna Helcanae vxor dolens (sicut in liminari pagina primi Regnorum libri legitur) vouit domino Samuelem filium, priusquam conciperet. Sed ad Mosen redeo, Is autore Iosepho, constituit, vt sacerdotes vxores ducerent, etiam viduas, quae neque captiuae, neque ancillae néuuue quibusuis de causis repudiatae à prioribus viris essent. Summo verò pontifici voluit virginem nupti dari. Et haec apud Hebraeos matrimonij etiam sacerdotalis ratio fuit, quam ab omnibus custodiri oportere saluator noster docet dicens: Scriptum est, propter hoc, relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carnem vnam. Quod ergo deus coniunxit, homo non separat. Nostris autem sacerdotibus Apostolus in primis Paulus (quia deus vti Cyprianus ait continentiam suadet, non iubet) modum contrahendi connubij praescripsit, ita ad Timotheum scribens: Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritum. Et paulo inferius: Diaconi sint vnius vxoris mariti. Sic complexus est omnes sacris initatos ordinibus. Quod episcopis est concessum, illud ipsum & presbiteris datum, quandoquidem ex testimonio Hieronymi alibi diximus, olim episcopis vocitari presbiteros. De subdiaconis siletur, quorum tunc ordo haud sacer erat. Item Sylvester primus, teste Platinus, gradus in ordinibus ecclesiasticis constituit, vt vnumquisque vno tantum ordine contentus esset, & vnius solum vxoris vir. Est operae pretium audire quosdam ex nostris theologis superstitiose verecundos detorquere hunc locum ad rem familiarem moderandam, affirmantes per haec, Apostolum docere episcopum non debere, nisi vnum habere episcopatum, & presbyterum itidem vnum sacerdotium possidere. Super qua re Hieronymus ad Oceanum, & ita differt, Quidam coacte interpretantur vxores pro ecclesijs, viros pro episcopis, debere accipi. Et hoc in Nicena quoque synodo à patribus esse decretum ne de alia in aliam ecclesiam episcopus transferatur, ne virginali pauperculae so-

Leuit. 21.c

Matt. 19.a

1. Timo-

theo. 3.a

cietate contempta, ditionis adulteræ quærat amplexus. & rel. Sed multo futilius nuptias abominantur, nec volū credere Paulum locutum esse vxori, cum scripsérit, Sanè rogo & te compar germana, siue germane, id quod magni apud Græcos, autores putant. Nec obstat, quòd Hieronymus ad Eustochium scribens aliter sentire videatur. Nempe sic decuit, vt virginis auribus vtrunque multorum exemplis virginitatem inculcat. Et denique Apostolum virginem prædicant, ex eo postissimum, quod dixit, Nam velim omnes homines esse, vt & ipse sum. Cum Apostolus per hæc innueret, se iam à complexu & commertio vxoris abstinere, & mente, & corpore castū esse, quod vel August. de bono coniugij declarat inquiens: Sed noui quosdam, qui murmurant. Quid inquiunt si omnes vellent ab omni concubitu abstinere, vnde subsisteret genus humanum? Vtinam omnes hoc vellent, duntaxat in charitate, de corde puro, & conscientia bona, & fide perfecta, multo citius dei ciuitas compleretur, & acceleraretur terminus seculi. Quid enim aliud hortari appetet Apostolum? vbi ait, Velim omnes esse, vt & ipse sum. aut alio loco, Hoc autem dico fratres, tempus breue est: si per est, vt qui habent vxores tanquam nō habeant. Hec Augustinus. Arguit Paulus ita se fecisse, dicens: An non habemus potestatem sororem, mulierem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres domini, & Cephas? Appellat vxorem Paulus sororem, vtpote quam iam loco sororis habebat. Quanuis Hieronymus contra Iouinianum, hunc locū magis pie quam ex re ipsa, interpretetur, quippe qui intelligi vult eas mulieres, quæ iuxta Iudaicum morem, de sua substātia, magistris administrabant, sicut Sunamitis cum Helisæo faciebat. Quod omnino à sancti viri mente non dissonat, sed propositum sequamur. Testatur idem Clemens Alexandrinus episcopus, quem Eusebius libro ecclasiasticæ historiæ tertio citat, & ait, Sed & Paulum nō tedit Apostolum, in quadam epistola sua mentionem vel salutationem facere comparsis suæ, quam se ideo negat circumducere, vt ad prædicationem euā gelij expeditior fiat. Affirmat illud idem Ignatius Antiochenus episcopus, qui cum Paulo vixit. Si dubitamus adhuc? Audi, quę idem Clemens aduersus hosce scrupulosos sanctos, qui nuptias spernunt, scribat inquiens: An & Apostolos improbant? Petrus etenim ac Philippus & uxores habuerunt, & filias etiam viris nuptui dederunt. & sequitur: Aiuunt beatū Petrum cum vidisset vxorem suam duci ad passionem, gauisum esse electionis gratia, & post eam, proprio nomine appellantem dixisse, O coniunx memento domini. Talia coniugia sanctorum erant, tam perfecta fuit affectio beatorum. Hunc igitur Apostolicum contrahendi matrimonij ritum ecclesia diu seruavit, ea quidem ratione, vt sacerdotibus & diaconis liceret virginem habere uxorem: quæ si prior naturæ cessisset, nequaquam fas esset viro alterā du-

1. Cor.7.b

1. Tim.1.a

1. Cor.7.e

1. Cor.9.a

4. Re.4.b

m.j.

cietate contempta, ditioris adulterae quaerat amplexus. & rel. Sed multo futilius nuptias abominantur, nec volunt credere Paulum locutum esse uxori, cum scripserit, Sanè rogo & te compar germana, siue germane id quod magni apud Graecos, autores putant. Nec obstat, quòd Hieronymus ad Eustochium scribens aliter sentire videatur. Nempe sic decuit, vt virginis auribus vtrunque multorum exemplis virginitatem inculcaret. Et denique Apostolum virginem praedicant, ex eo potissimum, quod dixit, Nam velim omnes homines esse, vt & ipse sum. Cum Apostolus per haec innueret, se iam à complexu & commertio vxoris abstinere, & mente, & corpore castum esse, quod vel August. de bono coniugij declarat inquiens: Sed noui quosdam, qui murmurant. Quid inquiunt si omnes vellent ab omni concubitu abstinere, vnde subsisteret genus humanum? Vtinam omnes hoc vellent, duntaxat in charitate, de corde puro, & conscientia bona, & fide perfecta, multo citius dei ciuitas completeretur, & acceleraretur terminus seculi. Quid enim aliud hortari appetet Apostolum? vbi ait, Velim omnes esse, vt & ipse sum. aut alio loco, Hoc autem dico fratres, tempus breue est: super est, vt qui habent vxores tanquam non habeant. Haec Augustinus. Arguit Paulus ita se fecisse, dicens: An non habemus potestatem sororem, mulierem circumducendi, sicut & caeteri Apostoli, & fratres domini, & Cephas? Appellat vxorem Paulus sororem, vtpote quam iam loco sororis habebat. Quanuis Hieronymus contra louinianum, hunc locum magis pie quām ex re ipsa, interpretetur, quippe qui intelligi vult eas mulieres, quae iuxta Iudaicum morem, de sua substantia, magistris administrabant, sicut Sunamitis cum Helisaeo faciebat. Quod omnino à sancti viri mente non dissonat, sed propositum sequamur. Testatur idem Clemens Alexandrinus episcopus, quem Eusebius libro ecclesiasticae historiae tertio citat, & ait, Sed & Paulum non tedet Apostolum, in quadam epistola sua mentionem vel salutationem facere comparis suae, quam se ideo negat circunducere, vt ad praedicationem euangelij expeditior fiat. Affirmat illud idem Ignatius Antiochenus episcopus, qui cum Paulo vixit. Si dubitamus adhuc? Audi, quae idem Clemens aduersus hosce scrupulosos sanctos, qui nuptias spernunt, scribat inquiens: An & Apostolos improbant? Petrus etenim ac Philip-pus & vxores habuerunt, & filias etiam viris nuptui dederunt. & sequitur: Aiunt beatum Petrum cum vidisset vxorem suam duci ad passionem, gauisum esse electionis gratia, & post eam, proprio nomine appellantem dixisse, O coniunx memento domini. Talia coniugia sanctotum erant, tam perfecta fuit affectio beatorum. Hunc igitur Apostolicum contrahendi matrimonij ritum ecclesia diu seruauit, ea quidem ratione, vt sacerdotibus & diaconis liceret virginem habere vxorem : quae si prior naturae cessisset, nequaquam fas esset viro alteram du-

m.j.

I.Cor.7.b

I.Tim.1.a

I.Cor.7.e

I.Cor.9.a

4.Re.4.b

cere: si illa superstes foret, tum vidua perpetuo secundos non contaminaret hymeneos. Sic virgines nubebant, spem & votum vxoris semel transigentes, & accipiebant vnum maritum, & maritus vna vxorem, quomodo vnum corpus, vnamque vitam, ne vlla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum vel vxorem sed tanquam matrimonium simul amarent. Graci huiusmodi nuptiarum morem hodie retinent. Nam cum olim teste Gratiano, distinctione trigesimae prima, habita Niceæ synodo, quæ prima fuit, quam terra vedit Gracia, agitatum esset, vt sacerdotes, diaconi, & subdiaconi, se cum vxoribus non amplius commiserent, reclamante in primis Pannutio presule ex AEgypti partibus, viro sancto ac cœlibi, qui iam tum (vt ex historia Ruffini constat) miraculis clarebat, illud nō aliud esset quam præbere cum viris, tum mulieribus præuaricandi occasionem, vnicuique postremo data fuit facultas, vtrum mallet sequendi. Ita sacris iniciati matrimonium continuarunt. Post hæc sextus conuentus qui nouissimus & celebratissimus fuit, orientali ecclesiæ autore eodem Gratiano, viuendi regulam præscripsit, ac permisit sacerdotes, diaconos atque subdiaconos vxores habere, quas prius quam sacris iniciarentur ordinibus, duxissent. Verum quemadmodum decet, vt sacerdos segreget se ab omni pollutione peccati, qui semotus intra templum, vsibus sacerdotalibus, ac dei ministerio vacet, cū præsertim est sacrificaturus, quo die & nocte meditetur in lege domini, qui ait: Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus deus vester: ita pari ratione, in eadem synodo decretū fuit, vt sacerdotes cum diaconis, & subdiaconis, rem diuinam vicissim facerent, sèque vnumquenque suæ vicis tempore, ab vxoris congressu separarent. Quod ab Hebræis mutuo sumptum constat, id etiam quod Apostolus præcepit, dicens: Ne fraudetis vos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, vt vacetis ieunio, & orationi, & rursum ad id ipsum conueniatis. & cætera. Quin & Gentiles religionis causa, à foeminae complexu secubare solebant, in sacris præsertim Cerealibus, testis est Ouid. At occidentalibus paulatim est connubium abrogatum. Syricius enim primus sacerdotibus & diaconis (vt refert Gratianus distinctione octagesima secunda) coniugio interdixit, qui circiter annum salutis humanæ, trecentesimum octogesimum octauum, sedere coepit. Idem teste Platina, instituit, vt quicunque, aut viduam aut secundam duxisset vxorem, ab officio ecclesiastico pelleretur. Sic per hoc voluit, vt deinceps digamus ad officium sacerdotis non admitteretur (prout suprà memorauimus) Pelagius secundus deinde testificante eodem Gratiano, statuit, vt subdiaconi vel vxores à se separarent, vel illis contenti sacerdotium possessione cederent, & cum neutrum admississent iussit, vt omnino vxores omittent. Verum id decretum Gregorius qui Pelagio suffectus est, iniquum cen-

Leui. 19.a
20.b

1.Cor.7.a

DE INVENT. RERVM

cere : sin illa superstes foret, tum vidua perpetuo secundos non conminaret hymenaeos. Sic virgines nubebant, spem & votum vxoris semel transigentes, & accipiebant vnum maritum, & maritus vnam uxorem, quomodo vnum corpus, vnamque vitam, ne vlla cogitatio vltra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum vel vxorem sed tanquam matrimonium simul amarent. Graeci huiusmodi nuptiarum morem hodie retinent. Nam cum olim teste Gratiano, distinctione trigesima-prima, habita Niceae synodo, quae prima fuit, quam terra vedit Graecia, agitatum esset, vt sacerdotes, diaconi, & subdiaconi, se cum vxoribus non amplius commiscerent, reclamante in primis Pannutio praesule ex AEgypti partibus, viro sancto ac coelibi, qui iam tum (vt ex historia Ruffini constat) miraculis clarebat, illud non aliud esset quām præbere cum viris, tum mulieribus præuaricandi occasionem, vnicuique postremo data fuit facultas, vtrum mallet sequendi. Ita sacris iniciati matrimonium continuarunt. Post haec sextus conuentus qui nouissimus & celebratissimus fuit, orientali ecclesiae autore eodem Gratiano, viuendi regulam præscripsit, ac permisit sacerdotes, diaconos atque subdiaconos vxores habere, quas prius quām sacrī initiantur ordinibus, duxissent. Verum quemadmodum decet, vt sacerdos segreget se ab omni pollutione peccati, qui semotus intra templum, vsibus sacerdotalibus, ac dei ministerio vacet, cum præsertim est sacrificatus, quo die & nocte meditetur in lege domini, qui ait: Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus deus vester: ita pari ratione, in eadem synodo decretum fuit, vt sacerdotes cum diaconis, & subdiaconis, rem diuinam vicissim facerent, seque vnumquenque suaे vicis tempore, ab vxoris congressu separarent. Quod ab Hebraeis mutuo sumptum constat, id etiam quod Apostolus præcepit, dicens: Ne fraudetis vos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, vt vacetis ieunio, & orationi, & rursum ad id ipsum conueniatis. & caetera. Quin & Gentiles religionis causa, à foeminae complexu secubare solebant, in sacris præsertim Cerealibus, testis est Ouid. At occidentalibus paulatim est connubium abrogatum. Syricus enim primus sacerdotibus & diaconis (vt refert Gratianus distinctione octagesimasecunda) coniugio interdixit, qui circiter annum salutis humanae, trecentesimum octogesimum octauum, sedere coepit. Idem teste Platina, instituit, vt quicunque, aut viduam aut secundam duxisset vxorem, ab officio ecclesiastico pelleretur. Sic per hoc voluit, vt deinceps digamus ad officium sacerdotis non admitteretur (prout suprà memorauimus) Pelagius secundus deinde testificante eodem Gratiano, statuit, vt subdiaconi vel vxores à se separarent, vel illis contenti sacerdotium possessione cederent, & cum neutrum admisissent iussit, vt omnino vxores omitterent. Verum id decretum Gregorius qui Pelagio suffectus est, iniquum cen-

Leui.19.a

20.b

I.Cor.7.a

suit, ceu euangelio contrarium, quod iubet vxorem fornicationis causa tatum omitti, & idcirco sanxit, vt nullus amplius ordinaretur subdiaconus, nisi se caste victurum prius promisisset, quo sic in ecclesiam legem continentiae introduceret. Voluit opinor, Gregorius minores coercere, vt illorum exemplo maiores ex Siricij instituto, mox sua spōte matrimonia spernerent. Eò quoque pertinet, cum in suo Dialogo, laudat presbyterum quendam, quia presbyteram suam, id est vxore ceu sororem abstinendo colebat. Cæterum non tenuit tum primum istud institutum, sicut antea Calisti decretum nō est seruatum, quem idem Gratianus autor est, primum sacerdotibus vniuersis indixisse cœlibatum. Alij id Eugenio post Gregorium attribuunt. Præterea illud ipsum cum Meldensi tum Carthaginensi synodis est magno omnium consensu statutum (sicut in Canonicis Decretis distinctione tricesima secunda, & octogesima quarta legimus) Ita alijs denique super alijs promulgatis legibus, non ante tempora Gregorij septimi, qui anno salutis septuagelimo quarto, supra millesimum, est pontifex creatus, cōnubium è medio occidentalis ecclesiæ tolli potuit. Quod verissimum esse, testatur Leo Nonus, qui paulo ante istum Gregorium, sedem tenuit Apostolicam, ita aduersus quendam abbatem nomine Nicetam, scribens, Omnino confitemur, non licere episcopo, presbytero, & diacono propriam vxorem causa religionis abijcere à cura sua, sed vt ei victimum & vestitum largiatur, ac non vt cum illa carnaliter ex more iaceat, sicut & sanctos Apostolos legimus fecisse, beato Paulo Apostolo dicente: An non habemus potestatem sororem mulierem circunduscendi? Hæc ille. Autor est Gratianus. Idem sentit Iacobus Faber vir tempestate nostra pari vel doctrina, vel probitate prædictus (vti extat in eius commentario in Paulie epistolam ad Timotheū) Atque sic profecto decet eos, qui altari inseruiūt, dicete Hieronymo contra Iouinias, nū: Si laicus & quisque fidelis nō potest orare, nisi careat officio coniugali, sacerdoti verò cui semper offerenda sunt sacrificia semper orandum est, ergo semper matrimonio carēdum, cum præsertim foemina factis semper melioribus obstet. Sunt insuper sacerdotes bene multis per hunc modum, liberati molestijs, quas Simonides interrogatus quid esset vxor, enarrat inquiens: Vxor est viri naufragium, domus tempes-
tas, quietis impedimentum, vitæ captiuitas, poena quotidiana, pugna sumptuosa, bestia contubernialis, malum necessarium. Sed iam videamus utrum præstiterit, nécne coactam hanc castitatem illa prius coniugali repudiata amplecti. Porrò dum sacerdotes generabant legitimos filios ecclesia felici prole virūm vigebat, tum sanctissimi erant pontifices, episcopi innocentissimi, presbyteri diaconique integerissimi castissimique. Si qui verò præuaricabātur, ne impugne facerent, eis violatio inexorabili vindicta expienda erat. Sed ne varia pœnarum

I. Cor. 9.a

m.ij.

fuit, ceu euangelio contrarium, quod iubet vxorem fornicationis causa tantum omitti, & idcirco sanxit, vt nullus amplius ordinaretur subdiaconus, nisi se caste victurum prius promisisset, quo sic in ecclesiam legem continentiae introduceret. Voluit opinor, Gregorius minores coercere, vt illorum exemplo maiores ex Siricij instituto, mox sua sponte matrimonia spernerent. Eò quoque pertinet, cum in suo Dialogo, laudat presbyterum quendam, quia presbyteram suam, id est vxorem ceu sororem abstinendo colebat. Caeterum non tenuit tum primum istud institutum, sicut antea Calisti decretum non est seruatum, quem idem Gratianus autor est, primum sacerdotibus vniuersis indixisse coelibatum. Alij id Eugenio post Gregorium attribuunt. Praeterea illud ipsum cum Meldensi tum Carthaginensi synodis est magno onmium consensu statutum (sicut in Canonicis Decretis distinctione tricesima secunda, & octogesima quarta legimus) Ita alijs denique super alijs promulgatis legibus, non ante tempora Gregorij septimi, qui anno salutis septuagesimo quarto, supra millesimum, est pontifex creatus, conubium è medio occidentalis ecclesiae tolli potuit. Quod verissimum esse, testatur Leo Nonus, qui paulo ante istum Gregorium, sedem tenuit Apostolicam, ita aduersus quendam abbatem nomine Nicetam, scribens, Omnino confitemur, non licere episcopo, presbytero, & diacono propriam vxorem causa religionis abiucere à cura sua, sed vt ei victimum & vestitum largiatur, ac non vt cum illa carnaliter ex more iaceat, sicut & sanctos Apostolos legimus fecisse, beato Paulo Apostolo dicente: An non habemus potestatem sororem mulierem circunducendi? Haec ille. Autor est Gratianus. Idem sentit Iacobus Faber vir tempestate nostra pari vel doctrina, vel probitate praeditus (vti extat in eius commentario in Pauli epistolam ad Timotheum) Atque sic profecto decet eos, qui altari inseruiunt, dicente Hieronymo contra louinium: Si laicus & quisque fidelis non potest orare, nisi caret officio coniugali, sacerdoti verò cui semper offerenda sunt sacrificia semper orandum est, ergo semper matrimonio carendum, cum praesertim foemina factis semper melioribus obstet. Sunt insuper sacerdotes bene multis per hunc modum, liberati molestijs, quas Simonides interrogatus quid es set vxor, enarrat inquiens: Vxor est viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitae captiuitas, poena quotidiana, pugna sumptuosa, bestia contubernialis, malum necessarium. Sed iam videamus vtrum praestiterit, nécne coactam hanc castitatem illa prius coniugali repudiata amplecti. Porrò dum sacerdotes generabant legitimos filios ecclesia felici prole virūm vigebat, tum sanctissimi erant pontifices, episcopi innocentissimi, presbyteri diaconique integerrimi castissimique. Si qui verò praeuaricabantur, ne impugne facerent, eis violatio inexorabili vindicta expienda erat. Sed ne varia poenarum

I.Cor.9.a

m. ij.

genera memorando, quæ Gratianus distinctione octogesimaprima la
re refert, quæve non seruantes legem pudicitiae manebant, tragedia
scribere videamus aut recensendo fontes, qui illis affecti sint, longio-
re reddamus memoria dignos, hæc omnia silētio præterire libuit. In-
terim tamen de patrum seueritate in Damasum pontificem, eiūsve
calumniatores, referamus, quo legentes intelligent, quām aspere aut
duriter in reliquos gradus inferiores minima etiam criminis suspicio-
ne attactos sit animaduersum. Is itaque autore Platina, cum iam pau-
latim honorum ambitio cœpisset subire iuxta pontificum animos, &
eorum, qui ad id decus anhelabant, magna suffragiorum discepta-
tione, pōtificatum adeptus est, Vrsicino competitore superato. Quare
haud multo post adulterij accusatur multa cum indignitate, & perso-
næ, quam sustinebat, sugillatione, simūlque cogitur, in publico antisti-
tum conuentu, adulterij causam dicere, sed criminis minime reus ab-
soluitur. Calumniatores verò Concordius scilicet & Calistus damnati
sunt, & ab ecclesia reiecti. Cautum præterea lege est, vt deinceps pōe-
nam talionis subirent, qui aliquem falso accusassent. Per hæc igitur sa-
cerdotium sine probro, domi forisque sanctissime gerebatur habeba-
turque venerationi, ac quæque sacerdotum casta, pudicitiam serua-
bat domus quæ liberos habebat, in subiectione, cum omni reueren-
tia, quibus parentes recte præerant. At ubi tandem occidentalis ec-
clesia legem recepit, qua connubium sibi est abrogatum, tum castitas
sacerdotalis, quam antea nefas ac non sine certa noxa fuerat violare,
magis coli, quām custodiri cœpit titillante carne, quæ (vt Saluator ait)
infirma est, & eo vsque incontinentia erupit, vt leges ipsæ inter quoti-
diana adulteria, stupra, & illa quidem aperta (de occultis enim, quo-
rum deus vindicta est, nequaquam fari licet) iam propè fileant. Quod
præcipue fit, quoniam multi fortassis illorum, qui debent alios doce-
re, seipso non docent, & prædicare, non esse adulterādum, adulteriū
committūt. Atque sic per trāsgressionem legis, illi in primis deū (sicut
perhibet Apostolus) dehonestant. Vnde soluta omni antiqua caste vi-
uendi disciplina, nouum inferioribus est præuaricandi datum exem-
plum, qui ad id vrgēte simul voluptatum titillatione, suorū superiorū
vestigia nauiter sequi, nō temere cogi quandoque possent. Quoniā (vt
diuus dicit Hieronymus) impossibile est in sensum hominis nō irruere
motum medullarum calore. Sic illi accidit, qui de carnis petulātia cō-
querens, de seipso scribit, Ille igitur ego qui ob gehennæ metū, tali me
carcere damnaueram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sape
choris intereram puellarum. Pallebant ora ieunijs, & mens desiderijs
æstuabat, in frigido corpore, & ante hominem sicca iam carne præ-
mortuum, sola libidinum incendia bulliebant. & reliqua. Ille proinde
laudatur merito, beatūsve iudicatur, qui ab hac se voluptate absti-

Mat. 26.d
Mar. 24.e

Roma. 2.c

DE INVENT. RERVM

genera memorando, quae Gratianus distinctione octogesimaprima late refert, quaeve non seruantes legem pudicitiae manebant, tragediam scribere videamus aut recensendo sontes, qui illis affecti sint, longiore reddamus memoria dignos, haec omnia silentio praeterire libuit. Interim tamen de patrum seueritate in Damasum pontificem, eiusve calumniatores, referamus, quo legentes intelligent, quām aspere aut duriter in reliquos gradus inferiores minima etiam criminis suspicio-ne attactos sit animaduersum. Is itaque autore Platina, cum iam pa latim honorum ambitio coepisset subire iuxta pontificum animos, & eorum, qui ad id decus anhelabant, magna suffragiorum disceptatione, pontificatum adeptus est, Vrsicino competitore superato. Quare haud multo post adulterij accusatur multa cum indignitate, & personae, quam sustinebat, sugillatione, simumlque cogitur, in publico antistitum conuentu, adulterij causam dicere, sed criminis minime reus absoluitur. Calumniatores verò Concordius scilicet & Calistus damnati sunt, & ab ecclesia reiecti. Cautum praeterea lege est, vt deinceps poem talionis subirent, qui aliquem falso accusassent. Per haec igitur sacerdotium sine probro, domi forisque sanctissime gerebatur habebaturque venerationi, ac quaeque sacerdotum casta, pudicitiam seruabat domus quae liberos habebat, in subiectione, cum omni reuerentia, quibus parentes recte praeerant. At vbi tandem occidentalis ecclesia legem recepit, qua connubium sibi est abrogatum, tum castitas sacerdotalis, quam antea nefas ac non sine certa noxa fuerat violare, magis coli, quām custodiri coepit titillante carne, quae (vt Saluator ait) infirma est, & eo vsque incontinentia erupit, vt leges ipsae inter quotidiana adulteria, stupra, & illa quidem aperta (de occultis enim, quorum deus vindex est, nequaquam fari licet) iam propè sileant. Quod praecipue fit, quoniam multi fortassis illorum, qui debent alias doce-re, seipsos non docent, & praedicare, non esse adulterandum, adulterium committunt. Atque sic per transgressionem legis, illi in primis deum (sicut perhibet Apostolus) dehonestant. Vnde soluta omni antiqua caste viuendi disciplina, nouum inferioribus est praeuaricandi datum exemplum, qui ad id vrgente simul voluptatum titillatione, suorum superiorum vestigia nauiter sequi, non temere cogi quandoque possent. Quoniam (vt diuus dicit Hieronymus) impossibile est in sensum hominis non irruere motum medullarum calore. Sic illi accidit, qui de carnis petulantia conquerens, de seipso scribit, Ille igitur ego qui ob gehennae metum, tali me carcere damnaueram, scorpionum tantum socius, & ferarum, saepe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieunijs, & mens desiderijs aestuabat, in frigido corpore, & ante hominem sicca iam carne prae-mortuum, sola libidinum incendia bulliebant. & reliqua. Ille proinde laudatur merito, beatusve iudicatur, qui ab hac se voluptate absti-

Mat. 26. d

Mar. 24. e

Roma. 2. c

nere potest. Contra qui minima tantum huiuscē notā suspicione labo
rat, eāque iure vel iniuria respergitur, quanuis mille præterea prædi-
tus animi dotibus, ille nequam, ille impius, ille criminosior, ille deni-
que illaudatus habetur sacerdos. Quo factum est, vt non aliud crimen
quāvis lōge detestabilius, maiora inusserit sacerdotio stigmata. Qua
propter non abs re Pius secundus dictitatē solebat, Sacerdotibus ma-
gna ratione ademptum connubium, sed maiore quadam restituens
dum. Hinc iam denique apparet, quām cōducibile fuerit, nostros quō
dam maiores legē admisissē cōlibatus, quāmque deinceps bono fue-
rit, vel nos ipsos qui eisdem maioribus nostris mundo quasi senescen-
te, multo indies sumus infirmiores, nouis quotidie obligare īstitutis,
quaē ceu parum vtiliter introducta nostri paulo mox posteri sint forte
magis egregie professuri, quām aliqua ex parte rite seruatur, quemad
modum nos hodie veterum patrum sanctiōnes identidem iactamus,
& illas quanuis sanctissimas abolescere facile sinimus. Sunt tamen in
ecclesia sacerdotes, & doctores, qui possunt filios gignere, sicut & ille,
qui dicebat, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur C H R I-
S T V S in vobis. Et alibi, Tametsi multa milia pædagogorū habetis ī
C H R I S T O, sed non multos patres. Nam in C H R I S T O I E S V, per
Euangelium ego vos genui. Sic extra matrimonium, citra muliebrem
complexum, fas est sacerdotibus operā dare liberis procreandis, quo-
rum progenies sancta & immaculata perpetuo durat.

Qua ratione ab initio inter mortales matrimonium fuerit contractū,
& qui deinde cognatiōnis gradus interdicti primitus fuerint
apud Hebræos ac Romanos, & nouissime apud nostros, illius
etiam cognatiōnis, quam spiritualem vocant. Et inibi quōd nula
fas vñquam fuit, nisi vnam habere vxorem. Atque vnde mo-
ris sit, quōd puerperæ post partum purificantur.

Caput

v.

T suprā de sacerdotali connubio est non incongrue explicat-
vum, sic hoc loco de reliquorum fidelium, deque contrahendi modo apte differetur, quo in ducendis vxoribus, pateat,
ad quos usque necessitudine coniunctos, ascendere liceat, quando-
ve vxorum multitudo fuerit interdicta. Itaque iam inde à princi-
pio orbis, coepere fratres & sorores se se inuicem matrimonio iun-
gere cum non haberent remotiorem propinquitatem, qua cum co-
pularentur. Vnde contigit, vt Adam unus homo (sicut sanctæ nar-
tant literæ) simul pater, simul sacer esset, & Eua eius vxor versa vice
vtrique liberorum sexui & mater & socrus. Tenuit aliquandiu hæc
apud Hebræos cōiugij ratio, donec paulatim charitas effecit, vt homi-
nes quibus esset vtilis atque honesta concordia, diuersarum necessitu-

Gal.4.c
1.Cor.4.c

LIBER QVINTVS.

nere potest. Contra qui minima tantum huiusce notae suspicione labo
rat eaque iure vel iniuria respergitur, quanuis mille praeterea praedi-
tus animi dotibus, ille nequam, ille impius, ille criminosior, ille deni-
que illaudatus habetur sacerdos. Quo factum est, vt non aliud crimen
quamuis loge detestabilius, maiora inusserit sacerdotio stigmata. Qua
propter non abs re Pius secundus dictitare solebat, Sacerdotibus ma-
gna ratione ademptum connubium, sed maiore quadam restituен-
dum. Hinc iam denique apparet, quām conducibile fuerit, nostros quon-
dam maiores legem admisisse coelibatus, quamque deinceps bono fue-
rit vel nos ipsos qui eisdem maioribus nostris mundo quasi senescen-
te, multo indies sumus infirmiores, nouis quotidie obligare institutis,
quae ceu parum vtiliter introducta nostri paulo mox posteri sint forte
magis egregie professuri, quām aliqua ex parte rite seruatur, quemad
modum nos hodie veterum patrum sanctiones identidem iactamus,
& illas quanuis sanctissimas abolescere facile sinimus. Sunt tamen in
ecclesia sacerdotes, & doctores, qui possunt filios gignere, sicut & ille,
qui dicebat, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRI-
STVS in vobis. Et alibi, Tametsi multa milia paedagogorum habetis in
CHRISTO, sed non multos patres. Nam in CHRISTO IESV, per
Euangelium ego vos genui. Sic extra matrimonium, citra muliebrem
complexum, fas est sacerdotibus operam dare liberis procreandis, quo-
rum progenies sancta & immaculata perpetuo durat.

Qua ratione ab initio inter mortales matrimonium fuerit contractum,
& qui deinde cognationis gradus interdicti primitus fuerint
apud Hebraeos ac Romanos, & nouissime apud nostros, illius
etiam cognationis, quam spiritualem vocant. Et inibi quōd nul-
li fas vnquam fuit, nisi vnam habere vxorem. Atque vnde mo-
ris sit, quōd puerpare post partum purificantur.

Caput V.

Ut supra de sacerdotali connubio est non incongrue explica-
tum, sic hoc loco de reliquorum fidelium, déque contrahen-
di modo apte disseretur, quo in ducendis vxoribus, pateat,
ad quos vsque necessitudine coniunctos, ascendere liceat, quando-
ve vxorum multitudo fuerit interdicta. Itaque iam inde à princi-
pio orbis, coepere fratres & sorores sese inuicem matrimonio iun-
gere cum non haberent remotiorem propinquitatem, qua cum co-
pularentur. Vnde contigit, vt Adam vnu homo (sicut sanctae nar-
rant literae) simul pater, simul socer esset, & Eua eius vxor versa vice
vtrique liberorum sexui & mater & socrus. Tenuit aliquandiu haec
apud Hebraeos coniugij ratio, donec paulatim charitas effecit, vt homi-
nes quibus esset vtilis atque honesta concordia, diuersarum necessitu-

Gal. 4.c

I. Cor. 4. c

m.ij:

dinum vinculis neeterentur, ne vnuſ in vna multas haberet, ſed ſinguſ diffunderentur in ſingulos, ac ſic ad ſocialem vitam ſtudioſius conciliandam, plurimæ neceſſitudines plurimos complectere ntur. Hinc denique ad coſobrinas & neptes, ad aliaſve longe poſitas trāſitum eſt. Sic Abrahā ſaram ex Aram fratre neptem duxit vxorem: ſic Iacob Liam & Rachel filias Laban auunculi coniuges habuit: ſic alij alias nullo ſibi genere propinquas mox duxere vxores. Fuit tamē illis curæ, teſte Auguſtino de ciuitate dei libro x i, propinquitatē, ne propaginum ordinibus ſe ſenſim dirimens longius abiret, & propinquitas eſſe deſineret: nōdum procul locatam rurſum matrimonij viñculo colligare, & quodammodo reuocare fugiētem: quo per id in vna familia, vel tribu opes perpetuo remanerent. Ac ideo de ſuo genere viñorum & foeminarum paria iungere voluit Moſes, dicens: Omnes viñi ducant uxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ foeminae de eadem tribu maritos accipiant, vt hæreditas permaneat in familijs. Hoc ſcriptum leges in Numeris. At nunquam licuit plures ſimul habere uxores, vetante domino ac dicente, ad Adam primum parentem cui Euam copulauit uxorem, Propterea deſeret homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnam. Sic deus per vnum par hominum, hoc eſt, masculi & foeminae voluit coniugium confici. Verum vti mulierum inopia in cauſa fuit, quamobrem fratres in principio ſibi ſorores connubio adſociarent, ſic raritate poſpuli factum videtur, vt Hebræorum quidam propagandæ ſobolis ſtudio plures interdū uxores ſimul habuerint. Quod facinus diuus Ambroſius ita diluit, diſſerens: Obiſciuntur Iacob quatuor uxores: quia moſ erat, crimen non erat. Sicut patriarchæ coniugibus accipientibus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentia perficiendę voluptatis, ſed prouidentia propagādæ ſucceſſionis: ſic Apoſtoli auditoribus admirantibus doctrinam ſuam condelectabant: non auditate conſequēdæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis. Haec tenus Ambroſius. Inde par eſt credere, ad barbaros eum ritum trāſpoſitum eſſe, qui (velut ſuprà oſtendimus) ſingulibinas pluresque pro opibus, uxores ducebant. Id quod Saraceni ex Mahumeti iuſtituto turpiter ſeruant, ſed ad propositum redeamus. Poſtremo Moſes moderaturus nuptijs, ſtatuit, ne quisquam primo vel altero cognationis gradibus propinquam duceret uxorem, quo ipsa neceſſitudo libidine concumbendi, non imputaretur: quam Ethnici eo modo maxime inquinabāt. Nam Athenienses, Medi, Arabes, & plerique alij (ſicut in primo huius operis volumine, quum de matrimonij origine prodidimus, eſt demonſtratum) ſorores cum iuſtibus ducebant uxores. Romani verò neptes ad ultimum ſibi copulabant, eiūſque rei initium Plutarchus in Problematis docet, ad hanc modum ſcribens: Superioribus enim

Gen. II. d
29.e.f.

Nu.36.c

Gen.2.d

DE INVENT. RERVM

dinum vinculis necterentur, ne vnuis in vna multas haberet, sed singulae diffunderentur in singulos, ac sic ad socialem vitam studiosius conciliandam, plurimae necessitudines plurimos complecterenur.

Hinc denique ad consobrinas & neptes, ad aliasve longe positas tansitum est. Sic Abraham Saram ex Aram fratre neptem duxit vxorem: sic Iacob Liam & Rachel filias Laban auunculi coniuges habuit : sic alij alias nullo sibi genere propinquas mox duxere vxores. Fuit tamen illis curae, teste Augustino de ciuitate dei libro XI, propinquitatem, ne propaginum ordinibus se sensim dirimens longius abiret, & propinquitas esse desineret: nondum procul locatam rursum matrimonij vinculo colligare, & quodammodo reuocare fugientem: quo per id in vna familia, vel tribu opes perpetuo remanerent. Ac ideo de suo genere virorum & foeminarum paria iungere voluit Moses, dicens: Omnes viri ducant vxores de tribu & cognatione sua: & cunctae foemina de eadem tribu maritos accipient, vt haereditas permaneat in familijs.

Hoc scriptum leges in Numeris. At nunquam licuit plures simul habere vxores, vetante domino ac dicente, ad Adam primum parentem cui Euam copulauit vxorem, Propterea deseret homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carnem vnam. Sic deus per vnum par hominum, hoc est, masculi & foeminae voluit coniugium confici. Verum vti mulierum inopia in causa fuit, quamobrem fratres in principio sibi sorores connubio adsociarent, sic raritate populi factum videtur, vt Hebraeorum quidam propagandae sobolis studio plures interdum vxores simul habuerint. Quod facinus diuus Ambrosius ita diluit, disserens: Obijciuntur Iacob quatuor vxores: quia mos erat, crimen non erat. Sicut patriarchae coniugibus accipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentia perficiendae voluptatis, sed prouidentia propagandae successionis: sic Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabant: non auditate consequeniae laudis, sed charitate seminandae veritatis. Hactenus Ambrosius. Inde par est credere, ad barbaros eum ritum transpositum esse, qui (velut suprà ostendimus) singuli binas pluresque pro opibus, vxores ducebant. Id quod Saraceni ex Mahumeti instituto turpiter seruant. sed ad propositum redeamus. Postremo Moses moderatus nuptijs, statuit, ne quisquam primo vel altero cognationis gradibus propinquam duceret vxorem, quo ipsa necessitudo libidine concumbendi, non imputaretur: quam Ethnici eo modo maxime inquinabant. Nam Athenienses, Medi, Arabes, & plerique alij (sicut in primo huius operis volumine, quum de matrimonij origine prodidimus, est demonstratum) sorores cum matribus ductabant vxores. Romani verò neptes ad vltimum sibi copulabant, eiusque rei initium Plutarchus in Problematis docet, ad hunc modum scribens: Superioribus enim

Gen. II.d

29.e.f.

Nu. 36.c

Gen. 2.d

temporibus qui se aliqua necessitudine attigissent, vxores non ducebant, quemadmodum nec nunc quidem sorores. Sed non ita pridem factum, ut neptes vxores ducere permetterent. Vir quidam sanè pauper, cæterum bonus & cum primis popularibus acceptus, cum neptem, cui dos ampla esset relicta, in matrimonium accepisset, locusplex ex eo & copiosus factus est, eius rei accusatus, iudicio multitudois absolutus est. Plebiscitum deinde factum, ut in ducendis vxoribus ad neptes usque ascendere liceret, superiore necessitudine prohibita. Hęc ille. Atqui nostris quorum iustitia iuxta præceptum C H R I S T I , plus quam phariseorum nedum gentilium, abundare semper debuit, modus contrahendi matrimonij, multo conducibilior honestiorque est datus quo per mulieres & honore & potestate augerentur, si mulieres habere viderentur affines, quóve ne barbarico more singuli plus quibusvis mulieribus sese matrimonio iungerent, néve libidine forte flagrantes puellas spe connubij, ad stuprum illectas violarent: ac mox voti compotes cum remotis arbitris fidem dedissent, eas voti impotes reddere volentes pacto stare (quod sæpe fit) negarent. Itaque primo Apostolus vxorum multitudine interdixit ad Corinthios scribens: Attamen propter fornicationem (subaudias vitandam) unusquisque suam habeat vxorem, & unaquæque virum suum habeat. Secundo deinde loco Fabianus (teste Gratiano) præter illos duos gradus, primum scilicet & secundum per Mosen prohibitos, primitus tertio & quarto nostris interdixit, quo deinceps nemini fas esset, mulierem affinitate coniunctam citra quintam sobolem vinculo sibi coniugali adsociare: propterea quod est nescio quid naturalis verecundiæ nobis innatum, quo facile abhorreamus, ab eiusmodi propinquorum commissione. At Iulius deinde ut populo Christiano arctiores paulatim morum limites poneret, prohibuit, ne usque ad septimum gradum matrimonia contraherent. Quod & diuus Gregorius comprobauit, qui & si Anglis, ut pote id temporis fidei candidatis, non negauit citra quintum vel sextum gradum, connubia, prout in canonice decretis late patet. Ad postremum verò cum istiusmodi patrum severitas efficeret, ut in sua iam quisque ciuitate minus connubium sibi inueniret, cogereturque per hoc aut à finitimis petere, aut illis dare, unde hæreditas sæpen numero distrahebatur, placuit Innocentio tertio Christiani populi commodo tempestiuiter prouidere. Is enim Fabiani decretum iampridem antiquatum reuocans statuit: ut cunctis dein perpetuo licet, eas habere vxores, quæ neque cognationis, neque affinitatis primo, altero, tertio & quarto gradibus essent cōiunctæ viris, id quod hodie rite seruatur. Extat placitum hoc in libro decretalium epistolarum quarto, eo capite, cuius principium est: Non debet. Est etiam modus

Matth. 5.c

1. Cor. 7.a

m.iiij.

temporibus qui se aliqua necessitudine attigissent, vxores non ducebant, quemadmodum nec nunc quidem sorores. Sed non ita pridem factum, vt neptes vxores ducere permetterent. Vir quidam sanè pauper, caeterum bonus & cum primis popularibus acceptus, cum neptem, cui dos ampla esset relicta, in matrimonium accepisset, locplex ex eo & copiosus factus est, eius rei accusatus, iudicio multitudo-
nis absolutus est. Plebiscitum deinde factum, vt in ducendis vxoribus ad neptes vsque ascendere liceret, superiore necessitudine prohibita. Haec ille. Atqui nostris quorum iustitia iuxta praeceptum CHRISTI, plus quàm pharisaeorum nedum gentilium, abundare semper debuit, modus contrahendi matrimonij, multo conducibilior honestiorque est datus quo per mulieres & honore & potestate augerentur, si multos habere viderentur affines, quove ne barbarico more singuli plures ductarent vxores: aut nulla habita propinquitatis ratione, cum quibusvis mulieribus sese matrimonio iungerent, néve libidine forte flagrantes puellas spe connubij, ad stuprum illectas violarent: ac mox voti compotes cum remotis arbitris fidem dedissent, eas voti impotes reddere volentes pacto stare (quod saepe fit) negarent. Itaque primo Apostolus vxorum multitudine interdixit ad Corinthios scribens: Attamen propter fornicationem (subaudias vitandam) vnusquisque suam habeat vxorem, & vnaquaequa virum suum habeat. Secundo deinde loco Fabianus (teste Gratiano) praeter illos duos gradus, primum scilicet & secundum per Mosen prohibitos, primitus tertio & quarto nostris interdixit, quo deinceps nemini fas esset, mulierem affinitate coniunctam citra quintam sobolem vinculo sibi coniugali adsociare: propterea quòd est nescio quid naturalis verecundiae nobis innatum, quo facile abhorreamus, ab eiusmodi propinquorum commistione. At Iulius deinde vt populo Christiano arctiores paulatim morum limites poneret, prohibuit, ne vsque ad septimum gradum matrimonia contraherent. Quod & diuus Gregorius comprobauit, qui & si Anglis, vtpote id temporis fidei candidatis, non negauit citra quintum vel sextum gradum, connubia, prout in canonicis decretis late patet. Ad postremum verò cum istiusmodi patrum seueritas efficeret, vt in sua iam quisque ciuitate minus connubium sibi inueniret, cogereturque per hoc aut à finitimis petere, aut illis dare, vnde haereditas saepenumero distrahebatur, placuit Innocentio tertio Christiani populi commodo tempestiuiter prouidere. Is enim Fabiani decretum iampridem antiquatum reuocans statuit: vt cunctis dein perpetuo licet, eas habere vxores, quae neque cognationis, neque affinitatis primo, altero, tertio & quarto gradibus essent coniunctae viris, id quod hodie rite seruatur. Extat placitum hoc in libro decretalium epistolarum quarto, eo capite, cuius principium est: Non debet. Est etiam modus

inter cognitione quam dicunt spiritualem, copulatos positus à Theodo-
dato pontifice, qui primus sanxit, ne quis eam puellam duceret vxo-
rem, quā ex baptismi fonte leuasset pater. Est & ex quadā honestas
te à Gregorio, & post eum ab Alexandro tertio statutum, ne spōsam
fratris relictam frater in matrimonio haberet, ne Hebræorum videre-
tur imitatio: apud quos, vt frater fratris vxorem duceret, sobolis susci-
piendæ causa, fas erat. Item Euaristus primus decretū tulit, vt ince-
stum haberetur connubium, cui sacerdos nō adesset, benediceretq; il-
li: ac nisi puella à parētibus solenni more viro desponderetur. Platina
ad Sotetem id institutum refert, dicens: Instituit item ne legitima ha-
beretur vxor, nisi cui sacerdos ex instituto benedixisset: & quam pare-
tes solenni pompa more Christiano marito collocassent, quam para-
nymphi etiam de more custodiuiissent. Hoc autem cōstituit multa pe-
ricula reiiciens, quæ in nouas nuptias cadere solēt, ex præstigijs & ma-
gicis artibus quorūdam improborum. Haec tenus Platina. Qui cum dia-
cat Soterem ex instituto mādasse, vt sacerdos benediceret nuptijs, vis-
detur innuere illud iam antea fuisse institutum, ac per hoc plane Eu-
risto assignare, qui ante Soterem sedid: quod & Gratianus sentit. Talia
Ethnici quoque seruabant, vel Apuleio teste, qui in sexto Asini libro
inducit Venerem argumentantem, non videri legitimas inter Cupidi-
nem & Psychen nuptias, ob disparilitatem, & quōd res acta esset fur-
tim, sine testibus, patre non cognoscente. Vnde merito iam pudeat
Christiani nominis viros, qui posthabitū tam nostris quām priscorum
legibus, clādestina cottidie matrimonij foedera ineunt: quæ propterea
nihil mirētur, si minus sibi prosperētur. Quōd puerperæ purificā-
tur, hoc ab Hebræis est mutuo acceptum. In Leuitico enim scriptum
legimus: Si mulier suscepto semine pepererit masculum, immūda erit
septem diebus: & die octauo circūcidetur infantulus: ipsa verō trigin-
tatribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Sin foeminam
pepererit, immunda erit duabus hebdomadis, & sexaginta sex diebus
manebit in sanguine purificationis suæ. Cum expleti fuerint dies lu-
strationis eius pro filio, siue pro filia, deferet agnum anniculum in ho-
locaustum, & pullum columbæ siue turturem pro peccato. & reliqua.
Cæterum apud nos non est eiusmodi lustrationi statutum tempus, ne
mulieribus diutius expectando (vt Innocentius ait) poena qua parient
do afficiuntur, conuerti videatur in culpam. Solent tamen hodie ho-
nestatis causa non ante mensem à partu exactum purificari, quæ tunc
matronis aliquot comitatæ templum adeunt, & loco agni, columbæ,
vel turturis, cereum offerunt.

DE INVENT.RERVM.

inter cognatione quam dicunt spiritualem, copulatos positus a Theodo-
dato pontifice, qui primus sanxit, ne quis eam pueram duceret uxo-
rem, qua ex baptismi fonte leuasset pater. Est & ex quada honesta-
te à Gregorio, & post eum ab Alexandro tertio statutum, ne sponsam
fratris relictam frater in matrimonio haberet, ne Hebraeorum videre-
tur imitatio: apud quos, vt frater fratris vxorem duceret, soboli susci-
piendae causa, fas erat. Item Euaristus primus decretum tulit, vt ince-
stum haberetur connubium, cui sacerdos non adasset, benediceretque il-
li : ac nisi puella à parentibus solenni more viro desponderetur. Platina
ad Sotetem id institutum refert, dicens: Instituit item ne legitima ha-
beretur vxor, nisi cui sacerdos ex instituto benedixisset: & quam paren-
tes solenni pompa more Christiano marito collocassent, quam para-
nymphi etiam de more custodiuissent. Hoc autem constituit multa pe-
ricula rejciens, quae in nouas nuptias cadere solent, ex praestigis & ma-
gicis artibus quorundam improborum. Hactenus Platina. Qui cum di-
cat Soterem ex instituto mandasse, vt sacerdos benediceret nuptiis, vi-
detur innuere illud iam antea fuisse institutum, ac per hoc planè Eu-
aristo assignare, qui ante Soterem sedit: quod & Gratianus sentit. Talia
Ethnici quoque seruabant, vel Apuleio teste, qui in sexto Asini libro
inducit Venerem argumentantem, non videri legitimas inter Cupidi
nem & Psychen nuptias, ob disparilitatem, & quòd res acta esset fur-
tim, sine testibus, patre non cognoscente. Vnde merito iam pudeat
Christiani nominis viros, qui posthabitis tam nostris quàm priscorum
legibus, clandestina cottidie matrimonij foedera ineunt: quae propterea,
nihil mirentur, si minus sibi prosperentur. Quod puerperae purifican-
tur, hoc ab Hebraeis est mutuo acceptum. In Leuitico enim scriptum
legimus: Si mulier suscepto semine pepererit masculum, immunda erit
septem diebus: & die octauo circuncidetur infantulus: ipsa verò trigin-
tatribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Sin foeminam
pepererit, immunda erit duabus hebdomadis, & sexagintasex diebus
manebit in sanguine purificationis suae. Cum expleti fuerint dies lu-
strationis eius pro filio, siue pro filia, deferet agnum anniculum in ho-
locaustum, & pullum columbae siue turturem pro peccato. & reliqua.
Caeterum apud nos non est eiusmodi lustrationi statutum tempus, ne
mulieribus diutius expectando (vt Innocentius ait) poena qua parien-
do afficiuntur, conuerti videatur in culpam. Solent tamen hodie ho-
nestatis causa non ante mensem à partu exactum purificari, quae tunc
matronis aliquot comitatae templum adeunt, & loco agni, columbae,
vel turturis, cereum offerunt.

De principio Christianæ ecclesiæ, & quis primus vero deo templum erexerit, statueritq; vt ipsa tēpla solenni ceremonia dedicarentur, ac vbi gentium prima ædes dicata fuerit C H R I S T O saluatori nostro. Et quis Romæ primūm coemeterium condiderit, & quis primus dedicauerit altare deo, & quādo primūm crux cœperit haberi honori atq; venerationi.

Caput VI.

Actenus ecclesiæ primordia, & ea quidem carptim attigimus, h nunc de eiusdem & materialis templi simul initijs indiscriminatim dicendum. Ecclesiam quæ & synagoga dicitur, & vtrū que Græcum est vocabulum, significatq; apud nos conuocationē, concionem, conuentum, & denique cōtum fidelium nos effecimus: quoies simul conuenimus, simul inter nos cōgregamur, simul vnanimes sincera fide armati, spe certa ducti, charitate nō ficta tacti inuocamus nomē domini. Hanc nimirū primus omniū cōdidit C H R I S T V s præceptor noster, cuius & caput est: qui Apostolos, qui discipulos non ex Sophistarum scholis (haud enim talium indiga est veritas) sed ex pro- bissimorum hominum genere in vnum coegit, docuitq; cœlestem do- trinam. Secundum eum, Apostoli ipsi fundarunt, qui post ascensio- nem ipsius saluatoris reuersi Hierosolymam à monte Oliveti, introie- runt domum, ascenderunt in cœnaculum, & ibi omnes vnā cum dei- para virgine, aliisve mulieribus perseverarunt vnanimiter in oratio- ne ac deprecatione. Eam Lucas vocat ecclesiam, dicens in Actis: Ec- clesiæ quidē per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur ambulantes in timore domini, & consolatio- ne sancti spiritus multiplicabantur. Attende dixit, ambulantes, vt in- telligeres ecclesiam non manufactam quam vulgus appellat, sed spiri- tualem: quia deus spiritu colitur à nobis: testante Apostolo atque di- cente: Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & men- te. Et quoniam spiritus noster corpore continetur, hinc factum est, vt continens corpus dictum sit templum. Vtrunque affirmat idem Apo- stolus, suis ita loquens Corinthijs: An nescitis quòd templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis? Templum tale carne & ossibus con- stans rerum omnium opifex deus principio finxit. Is fuit Adam noster primus parens (vt supra diximus) ex materia, post hæc Moses primo tabernaculum deo statuit, vbi preces & pia vota illi exoluerentur: & in eo fabricata est arca, in qua lapideas clauerunt tabulas, quibus ins- cisæ erant leges. Secundo deinde loco Salomon rex templum Hieroso- lymis (vt alibi plenius dicemus) magnificentissimo apparatu ædifica- uit. Hæc fuit synagoga materialis, vt vulgo nunc vocatur: spiritalem nominat dominus, ita loquēs Mosi: Sume Aaron & filios eius, & om- nem synagogā conuoca, &c. Post euangelicū dogma inter gentes publicatum, vbi loci prima ædes saluatori nostro dicata fuerit pro cer-

Act. 1.b

Act. 9.e

1.Cor.14.c

1.Cor.3.c

pe principio Christianae ecclesiae, & quis primus vero deo templum erexerit, statueritque vt ipsa templa solenni ceremonia dedicarentur, ac vbi gentium prima aedes dicata fuerit CHRISTO saluatori nostro. Et quis Romae primùm coemeterium condiderit, & quis primus dedicauerit altare deo, & quando primùm crux coeperit haberi honori atque venerationi. Caput VI.

Hactenus ecclesiae primordia, & ea quidem carptim attigimus, nunc de eiusdem & materialis templi simul initij indiscriminatim dicendum. Ecclesiam quae & synagoga dicitur, & vtrumque Graecum est vocabulum, significatque apud nos conuocationem, cionem, conuentum, & denique coetum fidelium nos effecimus: quoties simul conuenimus, simul inter nos congregamur, simul vnanimes sincera fide armati, spe certa ducti, charitate non facta tacti inuocamus nomem domini. Hanc nimirum primus omnium condidit CHRISTVS praeceptor noster, cuius & caput est: qui Apostolos, qui discipulos non ex Sophistarum scholis (haud enim talium indiga est veritas) sed ex probissimorum hominum genere in vnum coegit, docuitque coelestem doctrinam. Secundum eum, Apostoli ipsi fundarunt, qui post ascensionem ipsius saluatoris reuersi Hierosolymam à monte Oliueti, introierunt domum, ascenderunt in coenaculum, & ibi omnes vnâ cum deipara virgine, aliisve mulieribus perseverarunt vnanimiter in oratione ac deprecatione. Eam Lucas vocat ecclesiam, dicens in Actis: Ecclesiae quidem per totam Iudeam & Galilaeam & Samariam habebant pacem, & aedificabantur ambulantes in timore domini, & consolacione sancti spiritus multiplicabantur. Attende dixit, am bulantes, vt intelligeres ecclesiam non manufactam quam vulgus appellat, sed spiritualem: quia deus spiritu colitur à nobis: testante Apostolo atque dicente: Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Et quoniam spiritus noster corpore continetur, hinc factum est, vt continens corpus dictum sit templum. Vtrunque affirmat idem Apostolus, suis ita loquens Corinthijs: An nescitis quòd templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis? Templum tale carne & ossibus constans rerum omnium opifex deus principio finxit. Is fuit Adam noster primus parens (vt supra diximus) ex materia, post haec Moses primo tabernaculum deo statuit, vbi preces & pia vota illi exoluerentur: & in eo fabricata est arca, in qua lapideas clauerunt tabulas, quibus incisae erant leges. Secundo deinde loco Salomon rex templum Hierosolymis (vt alibi plenius dicemus) magnificentissimo apparatu aedificauit. Haec fuit synagoga materialis, vt vulgo nunc vocatur: spiritalem nominat dominus, ita loquens Mosi: Sume Aaron & filios eius, & omnem synagogam conuoca, &c. Post euangelicum dogma inter gentes publicatum, vbi loci prima aedes saluatori nostro dicata fuerit pro cer-

Act.I.b

Act.9.e

I.Cor.14.c

I.Cori.3.c

to ponere nō ausim, ne diuinare potius quam veritati inhārere dicar.
 Sed in re parum nota coniectare licet. Portò à C H R I S T I statim ascē
 sione prima in Christianum nomen insectatio à Iudæis cœpit, secun-
 dam Nero indixit, quam vix finitam tertia à Domitiano veluti dira
 lues immissa excepit. Sic aliæ super alijs usque ad tempora Diocletiani
 & Maximiani imperatorū persecutio[n]es immanissimæ continuarūt.
 Quo ferè toto temporis interuallo tantum aberat, vt aliquod tēplum
 à fidelibus publicitus fabricaretur: vt etiam omnia (autore Platina) es-
 sent occulta, & facella potius atque eadem abdita, & plerunque sub-
 terranea, quam apertis in locis ac publicis fierent. Est tamen consenta-
 neum credere, in remotis locis quo non facile peruerserat ille persecu-
 tionum furor, phana aliqua interim aut ædificata, aut quæ primū dæ-
 monum fuerant, Christo dicata ab Apostolis fuisse, qui ubique gentiū
 ubique temporum propagandæ fidei totis viribus incubebant. Quod
 aut in Aethiopia à Matthæo, aut in India citeriore à Bartholomæo,
 aut in Scythia ab Andrea: quorum prædicatione his gētibus Christians
 ne pietatis lux ab initio affulsi, factum esse & crediderim & dixerim.
 Non abhorret præterea à fide aliquam cellam fuisse primitus à Iaco-
 bo Hierosolymis deo dicatam, qui inibi cathedralm primus locauit pri-
 mūque rem diuinam ritu apostolico facere cœpit. Autor Eusebius.
 Nec mirum alicui esse debet, si talia ac huiusmodi bene multa alia mi-
 nus literis prodita sint, quod scriptorum inopia factum est. Romæ nō
 reperio (quod sciām) aliud antiquius templum ædificatum, aut dica-
 tum, vel ad usum sacrorum fuisse conuersum, quam Thermas Nouati
 in vicino Patritio, quas Pius pontifex Praxedis eximiæ sanctitatis scem-
 nae rogatu diuæ Pudentianæ eius sorori dedicauit. Qui fuit annus cir-
 citer quinquagesimus supra centesimū ab eo qui humanæ salutis fuit
 primus. Iginius tamē qui Pium præcesserat, autor fuit, vt tēpla so-
 lennibus dedicarentur ceremonijs (vt alibi fusiū dicetur, cū de festo-
 rum dierum celebratione agetur) quod fidem facit, iam antea loca ali-
 qua deo dicata fuisse, sed ubi loci id factum fuerit, parum liquido tra-
 ditur. Nec ita multo post Calistus iam se se tyrānorū odio sensim re-
 mittente, ædem in transtyberina regione in honorem beatæ virginis
 struxit, cœmateriūq; de suo nomine condidit, via Appia, ubi mul-
 torū martyrii repositi erant cineres. Visuntur hodie his locis & facella
 quedam, quibus occulto rem diuinam prisci illi pietatis cultores fecisse
 creduntur: quoniam (vt ostēdimus) publice nō liceret. Cœmterij
 cōdendi institutū Abrahæ assignant, qui (sicut refertur apud Iosephū)
 dicitur emissus ab Ephron Hethœ filio Saor prope Hebron, quadringē-
 tis scilicet speluncam duplēcē, & agrum circa eam, sepelisseq; in ea Sa-
 ram uxorem suam, inibique ipse mox repositus fuisse. De vario apud
 alias gētes olim sepeliendi usu, alibi suo dictū est loco. Altare (vt le-

DE INVENT. RERVM

to ponere non ausim, ne diuinare potius quam veritati inhaerere dicar.
Sed in re parum nota coniectare licet. Porrò à CHRISTI statim ascensione prima in Christianum nomen insectatio à Iudeis coepit, secundam Nero indixit, quam vix finitam tertia à Domitiano veluti dira lues immissa excepit. Sic aliae super alijs vsque ad tempora Diocletiani & Maximiani imperatorum persecutioes immanissimae continuarunt. Quo ferè toto temporis interuallo tantum aberat, vt aliquod templum à fidelibus publicitus fabricaretur: vt etiam omnia (autore Platina) essent occulta, & sacella potius atque eadem abdita, & plerunque subterranea, quā apertis in locis ac publicis fierent. Est tamen consentaneum credere, in remotis locis quo non facile perueraserat ille persecutionum furor, phana aliqua interim aut aedificata, aut quae primum demonum fuerant, Christo dicata ab Apostolis fuisse, qui vbique gentium vbique temporum propagandae fidei totis viribus incumbebant. Quod aut in Aethiopia à Mattheo, aut in India citeriore à Bartholomao aut in Scythia ab Andrea: quorum praedicatione his gentibus Christianae pietatis lux ab initio affulsit, factum esse & crediderim & dixerim. Non abhorret praeterea à fide aliquam cellam fuisse primitus à Iacobbo Hierosolymis deo dicatam, qui inibi cathedram primus locauit priusque rem diuinam ritu apostolico facere coepit. Autor Eusebius. Nec mirum alicui esse debet, si talia ac huiusmodi bene multa alia minus literis prodita sint, quod scriptorum inopia factum est. Romae non reperio (quod sciam) aliud antiquius templum aedificatum, aut dictum, vel ad vsum sacrorum fuisse conuersum, quā Thermas Nouati in vico Patritio, quas Pius pontifex Praxedis eximiae sanctitatis foeminae rogatu diuae Pudentiane eius sorori dedicauit. Qui fuit annus circiter quinquagesimus supra centesimum ab eo qui humanae salutis fuit primus. Iginius tamen qui Pium praecesserat, autor fuit, vt tempa soloennibus dedicarentur ceremonijs (vt alibi fusius dicetur, cum de festorum dierum celebratione agetur) quod fidem facit, iam antea loca aliqua deo dicata fuisse, sed vbi loci id factum fuerit, parum liquido traditur. Nec ita multo post Calistus iam sese tyrannorum odio sensim remittente, aedem in transtyberina regione in honorem beatae virginis struxit, coemeteriumque de suo nomine condidit, via Appia, vbi mulitorum martyrum repositi erant cineres. Visuntur hodie his locis & sacella quaedam, quibus occulto rem diuinam prisci illi pietatis cultores fecisse creduntur: quoniam (vt ostendimus) publice non liceret. Coemiterij condendi institutum Abrahae assignant, qui (sicut refertur apud Iosephum) dicitur emissus ab Ephron Hethaeo filio Saor prope Hebron, quadrigenitis siclis speluncam duplarem, & agrum circa eam, sepelisseque in ea Samaram vxorem suam, inibique ipse mox repositus fuisse. De vario apud alias gentes olim sepeliendi vsu, alibi suo dictum est loco. Altare (vt le-